CURRICULUM VITAE
Ir. Arch. Tom Leenders,
M.Sc. Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening

Doorheen meer dan 25 jaar ervaring in stadsontwikkeling is ‘ontwerp’ steeds meer een methode geworden, eerder dan een product. Daarmee heb ik een unieke expertise ontwikkeld als spel-verdeler in ruimtelijke ontwikkelings-processen; vooral in de context van complexe maatschappelijke uitdagingen zoals mobiliteit, klimaatadaptatie en duurzame stadsvernieuwing.
Bij het samenbrengen van stakeholders - en dat begint al bij opdrachtgever en ontwerper - is er meer nodig dan moderatie. Als ‘ontwerper’ zorg ik voor verbinding, sturing en aanscherping van het gesprek door middel van een verhelderend narratief en schema’s.
Ik deins er niet voor terug om in de diepte van technische uitdagingen te duiken, maar bewaak tegelijk het ruimere perspectief. Kwaliteitsborging is daarbij geen kwestie van oordeel, maar van een evenwichtig inzicht in verschillende belangen.

studies
1997-1998
Gediplomeerde in de Gespecialiseerde Studies Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening
(cum laude, Katholieke Universiteit Leuven – Universiteit Gent)

1991-1997
Burgerlijk Ingenieur – Architect
(cum laude, Universiteit Gent)

ervaring
2026-
Voorzitter, Omgevingsraad en GECORO voor gemeente Edegem

2025-
Effectief lid (expert stedenbouw en , GECORO voor stad Mortsel

2024-2026
Senior Medewerker architect-stedenbouwkundige / stakeholdermanagement bij AWB (thans Workroom – Curating Transformation) (www.workroom.org)
+ Living Lab Muide Meulestede Gent Fossielvrij: onderzoekend en innoverend implementatietraject ikv Muide Meulestede Fossielvrij (zonnedaken-model en wijkenergieactieplan rond collectieve warmte)
+ 100 Wijken Platform: implementatie strategie transitie op wijkniveau (ism Agentschap Binnenlands Bestuur en 11 pioniergemeenten)

2024-
Praktijkassistent aan Universiteit Gent, vakgroep Architectuur en Stedenbouw (20%)
(architectuur.ugent.be/)
+ Atelierbegeleiding in verschillende ontwerpstudio’s van de MSc in de ingenieurswetenschappen: architectuur (stedenbouw en stadsontwerp)

2020-2024
Senior Project Manager bij ORG (www.orgpermod.com)
+ Lid kwaliteitscommissie en update Masterplan Campus voor de TU Eindhoven.
+ Procesbeheer en stakeholdermanagement binnen Team Intendant (Over de Ring):
  Projectbegeleiding en kwaliteitsbewaking Ringparken en Scheldebrug
  Projectleider cel Ontwerpend Onderzoek: haalbaarheidsonderzoek overkapping R1Zuid, multimodale knopen Berchem, Schijnpoort en Luchtbal, publieke ruimteontwerp Schijnpoortweg, ontwerp-principes ringfietspad, coherentietrajecten, masterplan.

2017-2020
Projectleider bij afdeling Ruimte, Stadsontwikkeling, stad Antwerpen
+ Opvolging opmaak RUP's zoals Kievit II en Pelikaanstraat
+ Stadsvernieuwing twintigste-eeuwse gordel (Labo XX en Labo XX werk)
+ Onderzoekstraject Stratenclusters (ism. Labo Ruimte)
+ Herontwikkeling Arenawijk, Deurne
+ Stadsregionale samenwerking Zuidrand Antwerpen

2011-2016
Uitbater en Chef bij Eten Vol Leven (Antwerpen)
+ België's eerste Raw Food restaurant: biologisch, glutenvrij en vegan

2005-2010
Project Manager voor VVOB (Quito, Ecuador)
+ PLANTELplus, in samenwerking met SENPLADES en CONCOPE: opbouw afdeling Ruimtelijke Planning en ondersteuning meerjarenplanning (Nationale Ruimtelijke Strategie)
+ PlanTeL, capaciteitsopbouw in ruimtelijke planning voor lokaal en nationaal bestuur: stadsregionale ruimtelijke planning voor Sierra Central en Manabi, Living Lab voor ruimtelijke plannings-instrumenten met lokale besturen

2001-2005
Projectleider bij TECHNUM nv. Gent (Tractebel), afdeling ruimtelijke planning en stadsontwerp (60%)
+ Haalbaarheidsstudie stationsomgeving Gent Dampoort
+ Stedenbouwkundig ontwerp en stadsontwerp voor Clementwijk, Sint-Niklaas.
+ Werkgroep Integrale Aanpak Masterplan 2020 (tvSAM, ring Antwerpen)

2001-2005
Onderwijsassistent aan Universiteit Gent, vakgroep Architectuur en Stedenbouw (30%)
+ Atelierbegeleiding in verschillende ontwerpstudio's van de MSc in de ingenieurswetenschappen: architectuur (stadsontwerp en architectuur)

1999-2001
Onderzoeks- en Onderwijsassistent aan Universiteit Gent, vakgroep Architectuur en Stedenbouw
+ Atelierbegeleiding in verschillende ontwerpstudio's van de Bachelor en Master of Science in de ingenieurswetenschappen: architectuur, en van de MSc in de stedenbouw en ruimtelijke planning
+ Projectleider voor Labo S&S (ontwerpend onderzoek)

1999
Stedenbouwkundig Ontwerper bij Max.1/Maxwan (Rotterdam) (thans www.posadmaxwan.nl)

1996-1999
Ontwerper bij Stéphane Beel Architecten (Brugge), (www.beelarchitecten.com)

publicaties en lezingen

+AWB, **Operatie Energie Wijken**, juni 2025, Brussel
+Redactie , **Over De Ring: 5 Jaar Toekomstverbond**, (redactie en auteur), maart 2022, Antwerpen
+Tom Leenders en Julie Mabilde, “Childfriendly public space as a framework for urban densification”, **Child in the City International Seminar “Children in the sustainable city**, mei 2019, Antwerpen
+Stadsdebat, Bouwstenen in de 20ste-eeuwse gordel, oktober 2017, Antwerpen
+SENPLADES, *Spatial Planning Instruments for Mega Projects in the Framework of the National Spatial Perspective*, September 2009, Iquitos (Peru)
+PlanTeL, *Lineamientos Metodológicos para un Plan Estratégico Territorial; Plan Estratégico Territorial de la Zona Piloto Manabí Centro; Plan Estratégico Territorial de la Zona Piloto Sierra Central,* 2005-2007, Quito (Ecuador)
+Tom Leenders, Verónica Estrella, *“El Proyecto PlanTeL – Fortalecer la Planificación de Actores Locales”*, **Congreso Internacional Gobernabilidad y Gobernanza de los Territorios en América Latina**, 2006, Cochabamba (Bolivië)
+redactie, **Jaarboek Architectuur Vlaanderen 2004-2005**, Vlaams Architectuurinstituut, 2006, Brussel
+Tom Leenders, Kristiaan Borret, '*Werken in en aan stadsontwerpen*' (een gesprek met Xaveer de Geyter, Marianne Hofstede, Marcel Smets and Paul Vermeulen’, in ***Jaarboek Architectuur Vlaanderen 2000-2001****,* Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2002, Brussel
+concept en lay-out voor Hera Van Sande, **Toyo Ito builds the Bruges2002pavilion**, Stichting Kunstboek, 2002, Brugge
+Tom Leenders, *‘Case Study, Campus Ardoyen in Zwijnaarde’,* lezing voor symposium **Green Spaces for Industrial Sites***,* Masters in Environmental Studies KULAK, October 2001, Kortrijk
+Tom Leenders, *‘Different models of Urban Design*', lezing in het kader van de cursus **Theorie van het Stadsontwerp** (dr. Pieter Uyttenhove), (2000 en 2001), Gent
+Tom Leenders, *“The Modern vs. the Postmodern City”,* in **Archis, No. 3. 2000**, Rotterdam
+Tom Leenders, Kristiaan Borret, '*L’Obsession problématique d’un emplacement significatif.’* in **B-SITES, A propos de la place d’un centre d’art de recherche à Bruxelles, 2000**, Brussel

REFERENTIE WORKROOM – CURATING TRANSFORMATION
ENERGIEWIJKEN

OPERATIE ENERGIEWIJKEN
De eerste van een reeks ‘open workrooms’: Een tentoonstelling en lezingenprogramma rond het thema. Een open workroom stelt niet alleen de ruimte open voor betrokken stakeholders om kennis te delen en samen te werken; het geldt tevens als uitnodiging om vanuit een propositie samen een transformatie richting te geven. De tentoonstelling en publicaties bouwden enerzijds voort op de ervaring uit het Living Lab Muide Meulestede Fossielvrij en de doorbraaksessies van het 100 Wijken Platform, en gaven anders richting aan verdere coalitie-opbouw van lokale overheden en vlaamse instellingen, en aan uitvoeringsgerichte programmawerking.

LIVING LAB MUIDE MEULESTEDE FOSSIEFVRIJ
In dit partnerschap met de stad Gent, werd een uniek intersectoraal en multidisciplinair consortium van publieke, private en civiele partners opgetuigd, dat samen een effectieve en geïntegreerde ketenaanpak voor de energietransitie met overheid, energiebedrijven, financiers en burgers wil optuigen. Er werd een Wijk Energie Actieplan ontwikkeld dat het kader vormde voor geïntegreerde ontwikkelstrategieën rond voornmalijk collectieve warmte.
De resultaten van dit living lab bood directe input voor het 100 Wijken Platform en voor de Operatie Energiewijken.

100 WIJKEN PLATFORM – 100 WIJKEN FORUM
In opdracht van het Agentschap Binnenlands Bestuur werd een gemeenschap van pionierende lokale besturen bijeengebracht om rond de lokale energie- en klimaatopgave kennis te delen, doorbraken te ontwikkelen en input te formuleren voor lokaal en bovenlokaal beleid. Een jaarlijks forum verspreidde de kennis met een brede gemeenschap, aangevuld met leerlessen uit binnen- en buitenland, en was de basis voor een coalitie van instellingen om de uitdaging vanuit het middenveld te ondersteunen en aan te jagen.

Operatie Energiewijken, Open Workroom Cahier 1
Operatie Energiewijken, naar een coalitie en uitvoeringsprogramma voor fossielvrije, weerbare wijken.

van krachtige experimenten naar
een samenhangende aanpak

operatie energie wijken

Open Workroom
Cahier 1

Tijd voor een operatie! De energietransitie in bestaande wijken is een van die maatschappelijke opgaven die niemand alleen, binnen zijn eigen discipline of domein, opgelost kan krijgen.

‘Winners vs. losers’, Gent Muide-Meulestede
© Bob Van Mol

Dit Cahier is een initiatief en productie van Architecture Workroom Brussels (AWB), innovatiehuis voor transformatie.Het hoort bij de eerste editie van een reeks ‘open workrooms’ rond de maatschappelijke transformaties waarvoor AWB zich engageert in 2023-2026: energiewijken, sponslandschappen en maatschappelijke infrastructuur. Het Cahier en de Open Workroom zijn een bijdrage aan het *100 Wijken Platform*, een leer- en doorbraakplatform van en voor pionierende lokale besturen, en aan *De Grote Verbouwing 2020–2030.*

V.U. & PRODUCTIE
Architecture Workroom Brussels VZW
Innovatiehuis voor Transformatie

ONDERZOEK & TEKST
Hanne Mangelschots
Joachim Declerck
Lene De Vrieze
Tom Leenders

ONTWIKKELING & PRODUCTIE
Chiara Cicchianni
Hannah Nelis
Bram Vandemoortel
Roeland Dudal
Caroline Van Eccelpoel

LAYOUT
studio de Ronners

DRUKWERK
Antilope De Bie

MET DE STEUN VAN
Vlaamse Overheid,
Department Cultuur

CREDITS

Kaart © gebaseerd op Corine Land Cover and data van de European Environment Agency and Geofabrik

Grafiek 1 © gebaseerd op EUROSTAT via De Tijd, cijfer uit de European Performance of Buildings Directive recast (2024)

Grafiek 2 © gebaseerd op SWECO, cijfers uit ALBRECHT, J. (2023) Renovatiegraad reageert amper op uitzonderlijk hoge energieprijzen; EUROSTAT via ODE

Grafiek 3 en cijfers © gebaseerd op ALBRECHT, J., HAMELS, S. (2020) The financial barrier to climate and comfort renovations; (2022) De financiële barrière voor klimaat- en comfortrenovaties in Brussel; (2022) Les obstacles financiers aux rénovations climatiques et de confort en Wallonie; KONING BOUDEWIJNSTICHTING (2024) Barometer Energiearmoede; ALBRECHT, J. (2021) Renovatiebeleid in België: weinig impact en (te) veel ‘free riders’.

Grafiek 4 en cijfers gebaseerd op Daidalos-Peutz & Universiteit Gent, LIVING LAB MUIDE MEULESTEDE FOSSIELVRIJ, (AWB, Stad Gent en multidisciplinair consortium); op Test Aankoop (2023); Statistiek Vlaanderen (woningtypologie 2021).

Foto’s Open Workroom van Michiel De Cleene en Bob Van Mol

Met OPERATIE ENERGIEWIJKEN richten we ons op één van de taaiste opgaven van onze tijd: de energietransitie van onze bestaande buurten versnellen zonder mensen achter te laten. Vandaag werken we individueel, huis-per-huis, en dat gaat onvoldoende snel en inclusief. Op zoek naar alternatieve oplossingen gaan we op de schouders staan van zowel onderzoek als vele lokale pioniersprojecten uit binnen- en buitenland. Zij onderbouwen en testen de geïntegreerde en collectieve aanpak op schaal van de buurt. Met hun inzichten als grondstof, en via interactie met honderden pionierende lokale besturen, beleidsmakers, bedrijven, middenveld, ontwerpers en onderzoekers, ontwerpen we een samenhangende aanpak voor een buurt-per-buurt energietransitie. Tijd voor een operatie!

Dit Cahier bundelt het werk en de opgebouwde inzichten van de Open Workroom OPERATIE ENERGIEWIJKEN: een werktentoonstelling met publieksprogramma die liep van 11 december 2024 tot 28 maart 2025.

ISBN 978-90-8195-355-9

ARCHITECTURE WORKROOM BRUSSELS

DE GROTE VERBOUWING

100 WIJKEN PLATFORM

Vlaanderen verbeelding werkt

naar een coalitie en
uitvoeringspraktijk voor
fossielvrije weerbare wijken

operatie energie wijken

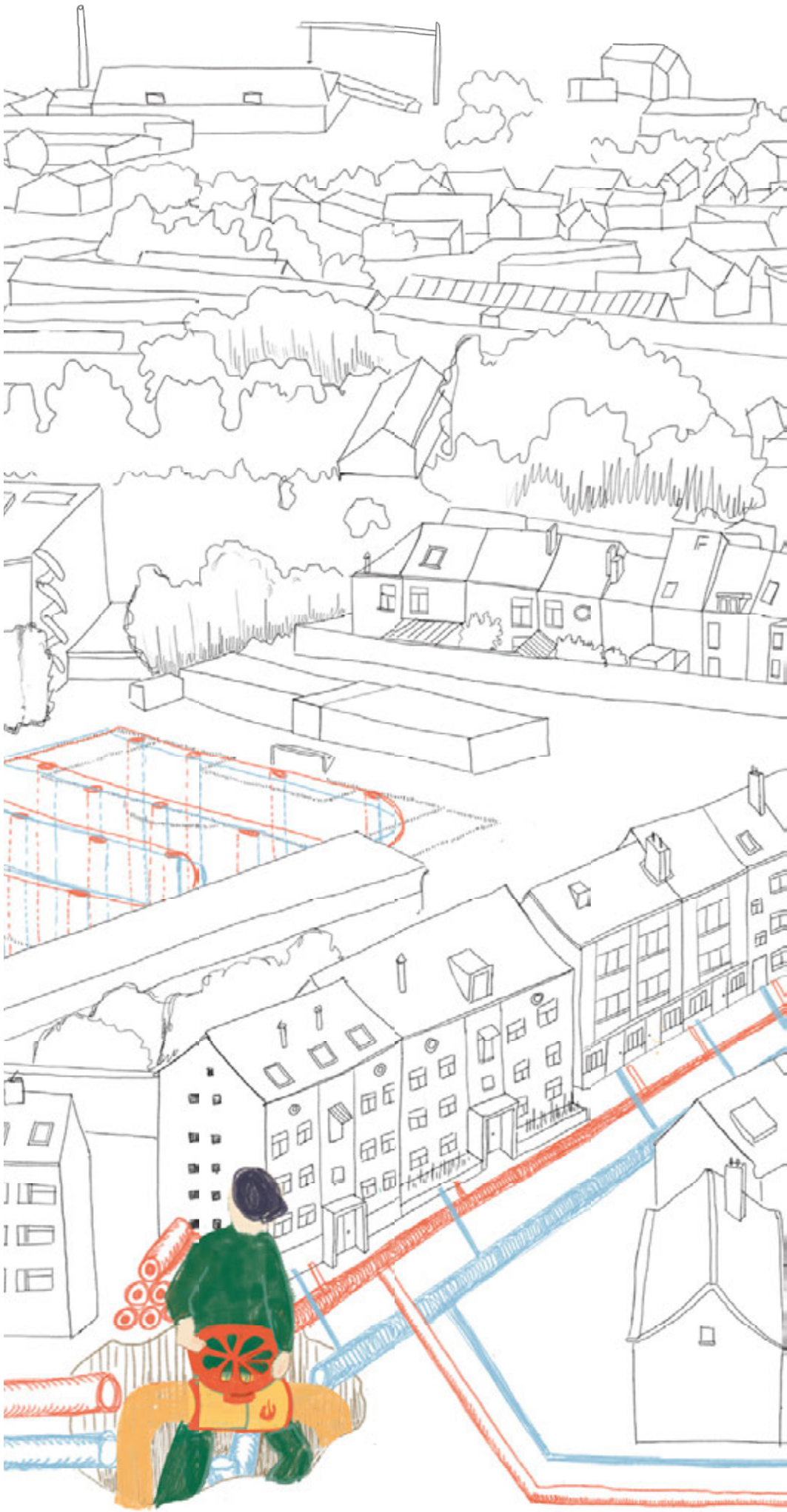
juni 2025

Onze bestaande wijken gaan van het gas af.

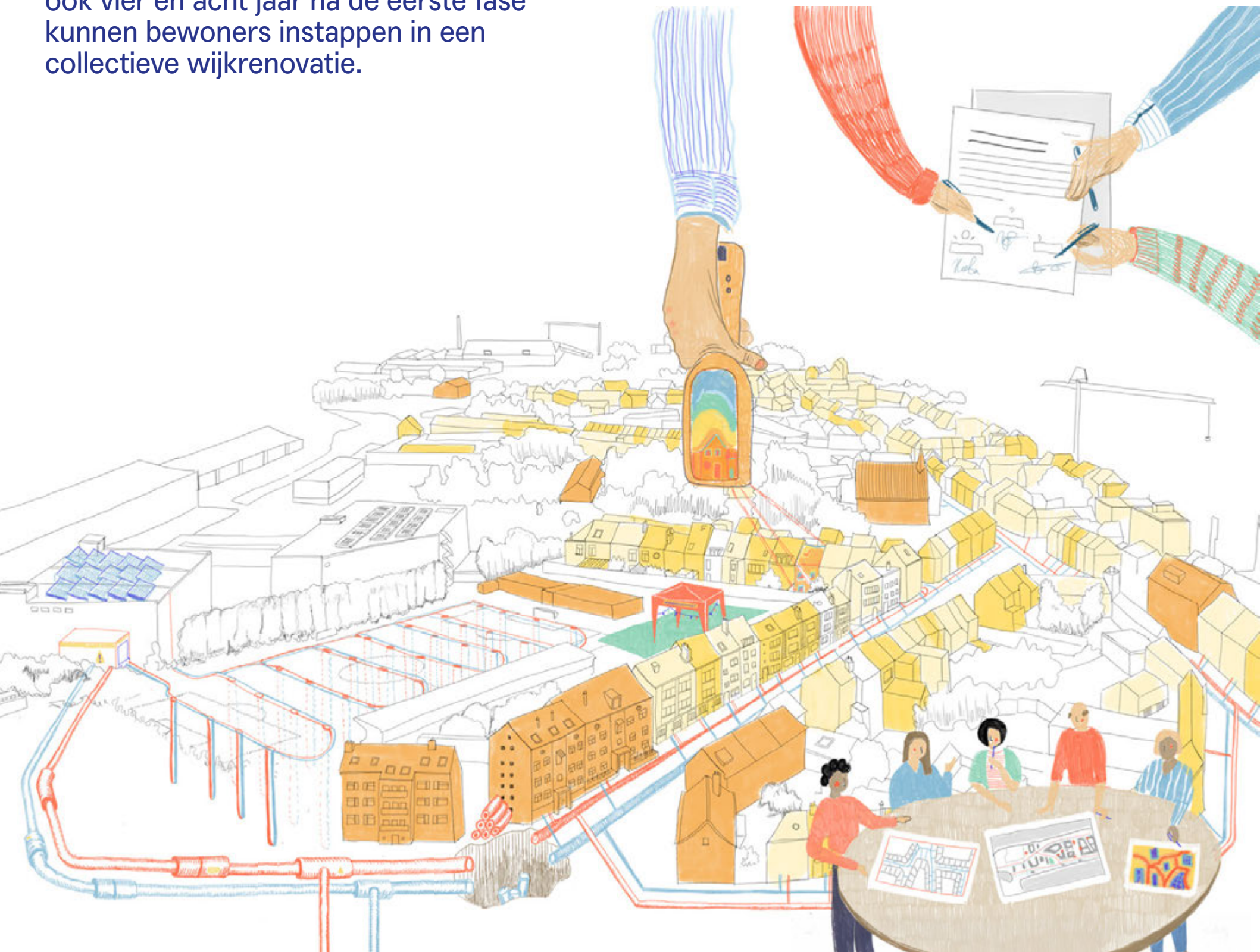
We schrijven het jaar 2021. In een auditorium van het Europese Parlement valt een historische beslissing. Met het *Fit for 55*-pakket maakt Europa de doelstelling om tegen 2030 55% minder uitstoot te produceren wettelijk bindend. Dit maakt deel uit van een ambitieus plan: tegen 2050 zijn de Europese samenleving en industrie volledig klimaatneutraal. Ook in onze regio gaan beleidsmakers aan de slag met deze doelstellingen. Naast het wagenpark en de industrie vallen ook gebouwen onder de scope van een nieuw klimaat-georiënteerd beleidskader. Niet onlogisch, want meer dan een derde van de uitstoot van broeikasgassen komt voort uit ons gebouwenbestand (Europese Commissie, 2024). Een maatregelenpakket vol premies, goedkope leningen en renovatieverplichtingen zal ervoor zorgen dat we, woning per woning, de uitstoot van broeikasgassen drastisch inperken. De fossielvrije toekomst ziet er rooskleurig uit! Of toch niet?

De renovatiegolf blijkt niet de tsunami te zijn waar we op gehoopt hadden, maar een traag stromend beekje. Om in 2050 de ambitie van een energieneutraal woninglandschap te bereiken, moeten we jaarlijks 3% van onze woningen renoveren, oftewel 471 per dag! Vandaag blijven we steken op een magere 1%. En die levert ons niet eens zo veel CO_2-reductie op, want dikwijls kiezen eigenaars toch nog voor een gasketel in plaats van een fossielvrij alternatief. Daarnaast bestaat er het *rebound*-effect: na een renovatie gaan bewoners veel minder zuinig met energie om. Bovendien brengt de productie van isolatiematerialen zelf een significante CO_2-uitstoot met zich mee. Ondanks het gunstige renovatiebeleid staan we mijlenver van fossielvrije wijken. Op welke manier kunnen we dan wel snel en op een inclusieve manier werk maken van fossielvrije buurten?

Vervolgens stappen, net zoals in Oostende op tafel ligt, de warmtenet-ontwikkelaar, de stad, het energiehuis en de burgercoöperatie in een stedelijk warmtebedrijf met een ambitieus doel: in tien jaar tijd de hele wijk op fossielvrije warmtesystemen krijgen. Burgers kunnen daar via energiegemeenschappen een belangrijke rol in spelen, dat werd in Brussel bewezen! Volgend jaar, maar ook vier en acht jaar na de eerste fase kunnen bewoners instappen in een collectieve wijkrenovatie.

Deze totaalaanpak blijkt niet alleen energie-efficiënter, goedkoper, maar ook inclusiever dan een individuele huis-per-huis-transformatie. Ook Agnes doet mee. De vaste warmteprijs én de tijd die er is om stapsgewijs te renoveren trekt haar en haar buren over de streep. In 2038 wordt de gaskraan hier definitief dichtgedraaid. Het is de eerste fossielvrije wijk van Vlaanderen.

De krachten worden gebundeld en een programma krijgt vorm.

Rond deze beloftevolle aanpak voor de energietransitie op wijkniveau beginnen steeds meer krachten te bundelen. Kostenefficiënt, snel en inclusief naar de fossielvrije eindmeet is geen kwestie van ideologie, maar van pragmatiek. Brugge, Antwerpen, Kortrijk, Leiden, Mechelen, Oostende, Leuven, Mortsel, Brussel en vele andere steden en gemeenten tonen welke puzzelstukken we nodig hebben om te bouwen aan deze nieuwe strategie. We hebben de bouwstenen in zicht, de ingrediënten liggen op tafel.

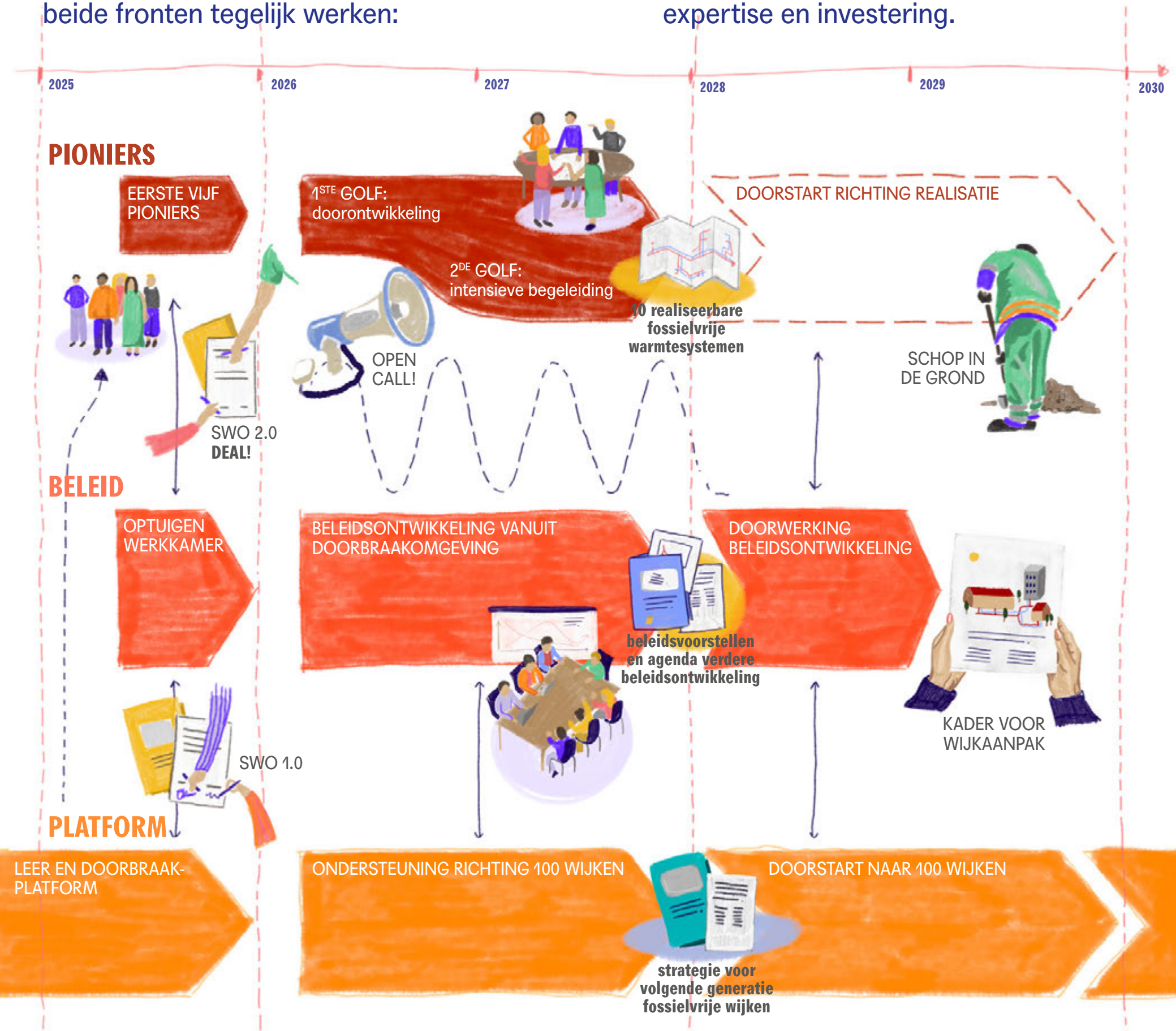
De grenzen waarop deze experimenten vol ondernemerschap van private, publieke en civiele actoren, botsen worden steeds duidelijker. Ambitieuze gemeentebesturen vinden geen steun in een regionaal kader (beleid, financiering, instrumenten) voor een geïntegreerde buurtaanpak. Sterker nog, het zit het eerder in de weg.

Ook omgekeerd zien we een aarzelende zoektocht op bovenlokaal niveau naar instrumenten voor de versnelling en schaalvergroting van de transitie, gebaseerd op succesvolle lokale concrete praktijkvoorbeelden. De aarzeling is begrijpelijk: bovenlokale beleidsmakers zijn als de dood voor het lanceren en terug intrekken van beleidsmaatregelen, zoals gebeurde met de terugdraaiende teller. Liever niet nog eens!

Zonder ondersteunend beleid geen bloeiende praktijk en zonder bloeiende praktijk geen ondersteunend beleid; de buurtaanpak dreigt in een verlammende catch-22 te belanden. Om uit de impasse te geraken, moeten we op beide fronten tegelijk werken:

verder bouwen aan succesvolle collectieve projecten in onze wijken én aan een vruchtbare beleidscontext. De actoren van deze krachtenbundeling beginnen elkaar te vinden: beleid en middenveld, lokaal en regionaal, expertise en investering.

We hebben nood aan een ‘deal’ tussen buurten die klaarstaan om hun collectief warmtesysteem de grond in te krijgen — elk met een partnerschap, een business case en een hele hoop enthousiasme — en het bovenlokale beleid dat belangrijke instrumenten in handen heeft én wil ontwikkelen. Ruimtelijke, sociale, juridische, technische en financiële experts zullen zich verbindend moeten opstellen en elkaars taal leren spreken. Alleen zo kunnen we in 2030 de eerste generatie fossielvrije warmtesystemen in de grond krijgen, daar al doende een faciliterend beleidskader rond bouwen en de geleerde lessen gebruiken om een golf van wijkprojecten in beweging te brengen. Die dynamiek mee op gang krijgen, dat is de missie die Architecture Workroom voor zichzelf heeft gesteld. Na de tentoonstelling en het pleidooi (Architecture Workroom Brussels, 2024), bouwen we nu samen met VITO, met lokale besturen en met bovenlokale overheden aan een doorbraakprogramma fossielvrije, weerbare wijken. Laat Operatie Energiewijken van start gaan!

BRONNEN

Albrecht, J. (2023, februari 17). Renovatiegraad reageert amper op uitzonderlijk hoge energieprijzen. Opgehaald van Itinera: *https://www.itinera.team/nl/publicaties/rapporten/renovatiegraad-reageert-amper-op-uitzonderlijk-hoge-energieprijzen*

Albrecht, J., Hamels, S., & van de Water, C. (2023, november 17). De financiële barrière voor klimaat- en comfortrenovaties in Brussel. Opgehaald van Agoria: *https://www.agoria.be/system/files/documents/2023-12/les_obstacles_financiers_aux_renovations_climatiques_et_de_confort_a_bruxelles-nl.pdf*

Architecture Workroom Brussels (2025). Operatie Energiewijken, Open Workroom – Cahier 1: *https://www.yumpu.com/nl/document/view/70614061/operatie-energiewijken-open-workroom-cahier-1*

Europese Commissie. (2024). DIRECTIVE (EU) 2024/1275 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 April 2024 on the energy performance of buildings (recast). Brussel: Official Journal of the European Union.

Statistiek Vlaanderen. (2019, april 26). Eigendomsstatuut. Opgehaald van Vlaanderen.be: *https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bouwen-en-wonen/eigendomsstatuut*

V.U. & PRODUCTIE
Architecture Workroom Brussels VZW
Innovatiehuis voor transformatie

REDACTIE EN TEKST
Joachim Declerck
Tom Leenders
Hanne Mangelschots
Hannah Nelis

TEKENINGEN
Hannah Nelis

GRAFISCHE VORMGEVING
studio de Ronners

DRUKWERK
Antilope De Bie

MET DE STEUN VAN
Vlaamse Overheid,
Department Cultuur

ARCHITECTURE WORKROOM BRUSSELS
DE GROTE VERBOUWING
100 WIJKEN PLATFORM
Vlaanderen verbeelding werkt

De roep om de krachten te bundelen rond een geïntegreerde, buurtgerichte aanpak voor de energietransitie klinkt luid. Onze bestaande buurten versneld en inclusief fossielvrij krijgen is een opgave die niemand alleen, binnen zijn eigen discipline of domein, opgelost krijgt.

Vanop de schouders van pioniers formuleerde de werktentoonstelling OPERATIE ENERGIEWIJKEN een eerste versie van een gezamenlijke aanpak. Hierrond werd tussen december 2024 en maart 2025 het werk van lokale besturen, ondernemers, experts, adviesraden, belangenorganisaties, onderzoekers en beleidsmakers verbonden. Dit legde de kiem voor verdere samenwerking.

Het 100 WIJKEN FORUM op 30 juni 2025 is de volgende mijlpaal. Ter gelegenheid hiervan publiceren we dit geïllustreerd narratief. Het is een uitnodiging om de energietransitie van onze bestaande buurten verder als gedeelde, collectieve opgave op te pakken.

Wil je op de hoogte blijven?

REFERENTIE ORGPERMOD

OVER DE RING – PUBLICATIE 5 JAAR TOEKOMSTVERBOND

In 2022 werd naar aanleiding van de vijfde verjaardag van het Toekomstverbond, waarin in consensus een gezamenlijk engagement werd bekrachtigd voor mobiliteit en leefbaarheid in Antwerpen tussen de stad Antwerpen, de Vlaamse Overheid, Lantis en de burgerbewegingen Ademloos, Ringland, stRaten Generaal. De publicatie vat de stand van zaken samen van de ontwerpen en onderzoeken, en bundelt reflecties over het proces tot dan toe en in de toekomst.

projectleiding publicatie, (incl. redactie:en auteur): Tom Leenders:

INDEX

Dit boek biedt een momentopname van een dynamisch, continu, en nog lang niet afgelopen proces. Het omvat reflecties van verschillende actoren én presentaties van ontwerpen in ontwikkeling. Beide inhouden wisselen elkaar af in een herkenbare lay-out. Op getinte pagina's en gegroepeerd onder de titels Co-creatie, Overkapping … die verwijzen naar de pijlers van het Toekomstverbond, vind je reflecties terug over het hele proces. Op witte pagina's stellen de ontwerpteams van de Ringparken in eigen bewoordingen het resultaat van hun ontwerpwerk voor.

We hebben ervoor gekozen om de meerstemmigheid van ons project - zoals de samenstelling van de redactie zelf duidelijk laat zien - ook ten volle te laten spreken. Elk van de auteurs schrijft in eigen naam of namens de eigen organisatie. Ons project is een permanente dialoog waarin we op respectvolle wijze elkaar ook steeds ruimte laten om accenten te leggen zowel in de terugblik als vooruit kijkend. De momentopname is dus niet neutraal, het is voor ieder ook een gelegenheid om zich te positioneren met het vizier op de toekomst.

Ook de presentatie van de Ringparken is een momentopname van work in progress. De ontwerpopdrachten zelf zijn het product van beschikbare kennis en inzicht bij de opstart, samengebracht in de projectdefinitie, die soms nog werd bijgesteld in de loop van het co-creatieve proces. De ontwerpteams kregen niet alleen een wel omschreven programma van eisen, ze moesten ook kansen verkennen in omstandigheden die nog niet 100% duidelijk of 'obstakelvrij' waren. Het kan daarbij gaan over private eigendommen waarover onderhandelingen lopen of moeten opstarten, projectonderdelen die nog niet gebudgetteerd werden of over voorafnames op technische mogelijkheden. Al deze onzekerheden werden en worden verder bestudeerd, maar de voorlopige resultaten ervan werden alvast wel volwaardig in de tekeningen en beschrijvingen opgenomen.

In het nawoord maakt prof. André Loeckx zijn eigen momentopname. Met de metafoor van de hink-stap-sprong, plaatst hij de reflecties en ontwerpen uit dit boek in een ruimer perspectief. Want het gaat niet alleen om een stand van zaken in de voortgang van de geselecteerde leefbaarheidsprojecten. Het gaat ook om een eerste fase met een bijpassend budget van 1,25 miljard euro, en het vraagt dus impliciet om een vooruitblik naar de volgende fasen, te beginnen bij de reserve-leefbaarheidsprojecten. Sprekend met de blik en afstand van een buitenstaander, maar tegelijkertijd staat hij er duidelijk midden in: betrokken, ondervragend, geëngageerd, kritisch, hoopvol… als een commencement address die we zeker ter harte nemen.

De redactie

REFERENTIE ORGPERMOD

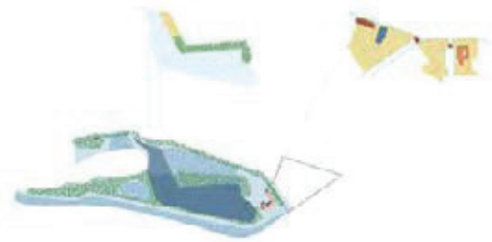
OVER DE RING - COHERENTIETRAJECTEN

Op specifieke raakvlakken tussen verschillende ringparken werd ontwerpend onderzoek ingezet door team Intendant om de beste afstemming tussen beide ontwerpen te definiëren of om overkoepelende thema's of structuren ruimtelijk vorm te geven. Het Masterplan Over de Ring vormt daarbij een belangrijk kader. Daarin houden we de voortgang van de afzonderlijke leefbaarheidsprojecten bij, en onderlijnen we overkoepelende thema's of concepten.
Dit was het geval voor ontwerprichtlijnen voor fietsinfrastructuur doorheen de ringparken, in het bijzonder het ringfietspad en zijn aansluitingen, voor een groene brug over het Albertkanaal en de inrichting van de Schijnpoortweg (omgeving Sportpaleis).

Projectleiding Ontwerpend Onderzoek: Tom Leenders
Ontwerpers: Ricardo Avella, Heinrich Altenmüller, Nikita Shah, Nitay Lehrer, Dieter Van Hemelrijck (ORG)
Technische ondersteuning: Stijn Joosten, Martin Van Oosten (ARUP)
Stakeholder management: Hella Rogiers (Common-Ground)
Stakeholders: stad Antwerpen, atelier Stadsbouwmeester, AG Vespa, Lantis, AWV, Ringland, stRaten Generaal, ontwerpteams Ringparken

MASTERPLAN

Tom Leenders en Nikita Shah, Team Intendant

Sinds september 2017 werkten verschillende ontwerpteams, onder leiding van de leefbaarheidsintendant Alexander D'Hooghe, samen met buurtbewoners en geïnteresseerden voorstellen uit voor de overkapping van de Ring. Uit dat traject kwamen in totaal 31 projectvoorstellen naar voor, waaruit de Vlaamse regering in juni 2018 een eerste selectie maakte van 18 projecten, samen goed voor een investering van 1,25 miljard euro en alvast 3,25 kilometer overkapping van de Ring. Deze projecten werden omgezet in 7 Ringparken waarvan we in dit boek een stand van zaken presenteren. Dit is het resultaat van intensieve en co-creatieve processen die in de loop van 2020 en 2021 gevoerd werden.

Door de afzonderlijke projectvoorstellen in coherente stedelijke deelruimten te bundelen, konden ze niet alleen onderling en in relatie tot de onderliggende tunnels doorgedreven ontworpen worden, maar ook in hun relatie met de stad errond.

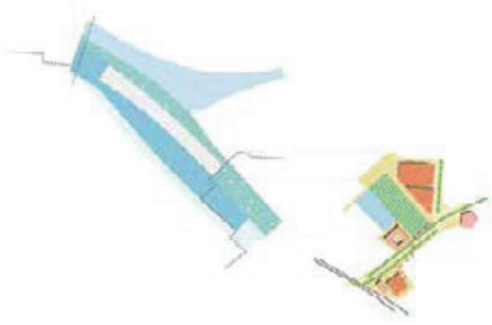
Samen vormen de Ringparken ook één geheel. Het Masterplan laat toe dit overzicht, deze coherentie in beeld te brengen en te bewaken. Maar het biedt tevens de basis voor de doorkijk naar de volgende fase, zoals het onderzoek naar verdere overkappingen in het noorden.Voor Team Intendant is het Masterplan een stedenbouwkundig perspectief én een organisatorisch kader om de verschillende ontwerpconcepten in het grotere verhaal te doen passen. Het is een pendel tussen aansturen en opvolgen, maar het zorgt ook voor overzicht en coherentie. De zeven Ringparken en de Scheldebrug zijn de constitutieve elementen van dit Masterplan. Ze worden ontworpen door verschillende multidisciplinaire ontwerpteams, in een uitgebreid en intensief proces. Het Masterplan brengt gemeenschappelijke aandachtspunten en oplossingen naar boven, en weeft alle parken aan elkaar tot een coherente grootstedelijke figuur. Dat gebeurt aan de hand van drie overkoepelende thema's, die als lagen in elk ringparkproject aan bod komen.

Het ontwerp van de Grote Verbinding is een werk van lange adem en van veel auteurs. De leefbaarheidsprojecten worden ontworpen door verschillende teams, in een iteratief proces dat meerdere jaren zal duren. Team Intendant volgt en begeleidt dit proces met het masterplan. Dat integreert verschillende ontwerpconcepten in het grotere verhaal: het algemene concept van de ringzone. Concreet betekent dit dat de voortgang in alle ontwerpen constant bijeengebracht wordt in een tekening, een planbeeld. Dat helpt om fysieke en thematische continuïteit aan te brengen tussen de verschillende projecten.

Voor het Masterplan van 2022 zijn de zeven Ringparken en de Scheldeoeververbinding de belangrijkste elementen. Ze worden geïntegreerd tot een totaalconcept van de Ring. Het identificeert ook specifieke thema's voor samenhang in de hele ringzone. Het zorgt ervoor dat de Ringparken de omliggende wijken verbeteren en versterken en dat ze een onderdeel worden van de keten van de grootstedelijke figuur.

Deze tekening is echter geen statische blauwdruk, maar een dynamisch instrument. Het wordt gaandeweg bijgewerkt en verfijnd. Het is een tool om de lokale ontwerpen op te volgen, om erin uit te lichten wat het globale verhaal versterkt, om ze aan te sturen vanuit een overkoepelend perspectief en om ze te verrijken en te verankeren.

Het Masterplan is dus een momentopname van de belangrijkste ideeën. Het geeft richting aan het verdere verloop van het ontwerpproces (nee, het is nog niet gedaan) aan de hand van drie overkoepelende thema's: landschappelijke verbinding, publieke ruimte en systeemverandering.

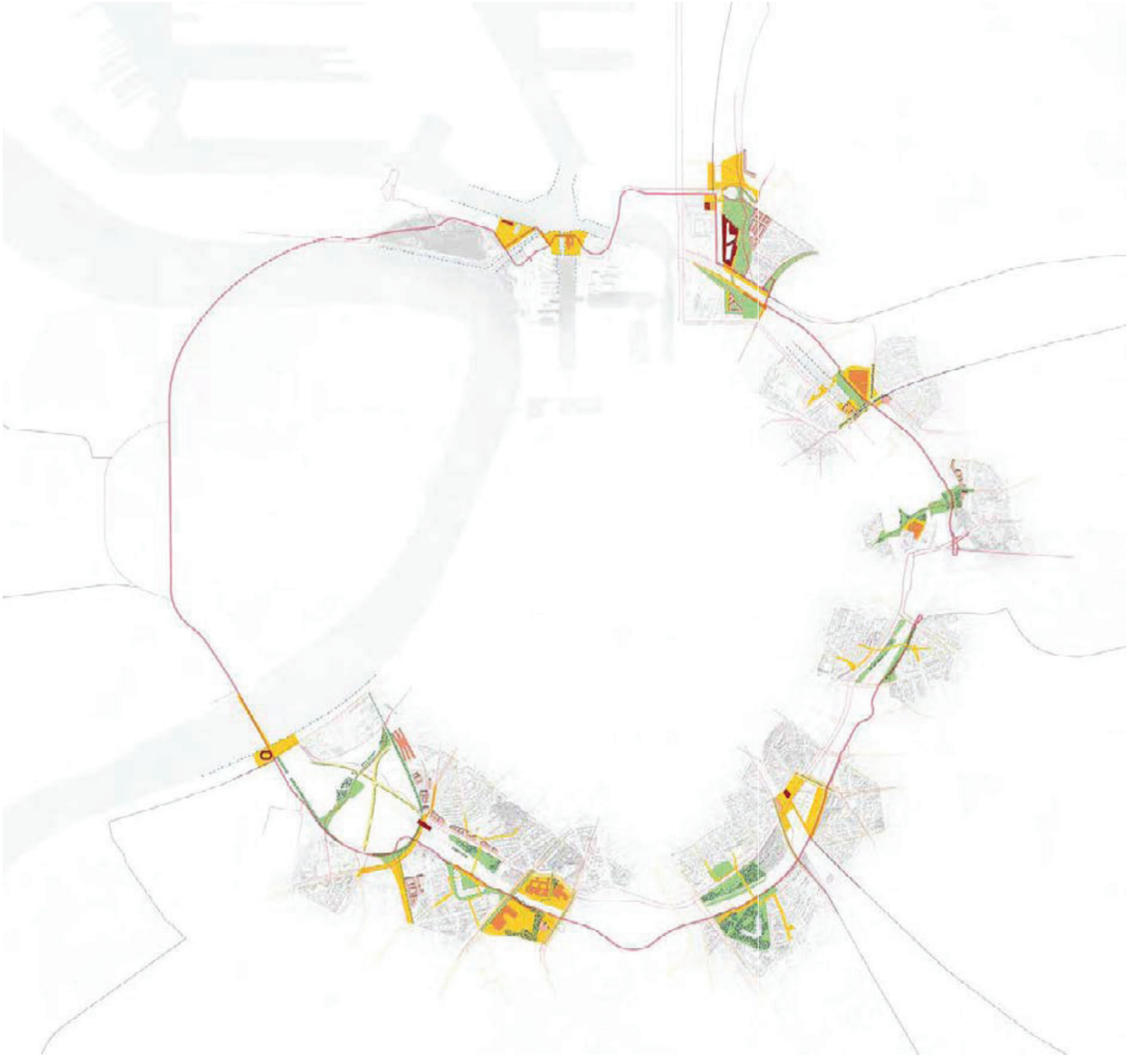

LANDSCHAPPELIJKE VERBINDING

Elk van de Ringparken creëert krachtige landschappen met eigen identiteiten. Samen vormen ze een ketting van parkbelevingen die de ringzone van de toekomst zullen uitmaken. Het landschap structureert de verschillende parken en biedt continuïteit. Het doet de parken in elkaar overvloeien, soms in de vorm van een letterlijke flow van water, soms door een ruimtelijk element in aangrenzende parken te laten terugkomen.

Het landschap brengt continuïteit tussen de parken onderling, door een betekenisvolle sequentie en lokale inbedding, maar wil geen uniform groen tapijt zijn. Voor elk Ringpark is er de ambitie om een landschappelijke identiteit te ontwikkelen, die de eigenheid van de plek weerspiegelt. Een rustig en ecologisch landschap aan Noordkasteel, een groot stadspark voor ten noorden van het ALbertkanaal, een waterlandschap op rechteroever, een landschap voor het meanderende het Schijn, vernieuwde historische figuren voor De Schans, open groene ruimte in Zuid en een rijk bermenlandschap voor West. Deze figuren hebben niet alleen betrekking op elkaar, maar ook op de grote landschappelijke figuren van de stad.

PUBLIEKE RUIMTE

De ringzone tussen de 19de-eeuwse binnenstad en de naoorlogse gordel en de buitenstad is op dit moment een logistiek en infrastructureel landschap, met weinig tot geen kwaliteiten op het vlak van publieke ruimte voor omwonenden en passanten. In deze zone zien we een nieuw type ruimte ontstaan. Deze ‘derde plekken’ - noch binnen, noch buiten de stad - staan soms op zichzelf, maar zijn soms ook ingebed in de Ringparken. Ze variëren van royaal openbaar plein over stedelijke boulevard tot een voetgangersverbinding tussen de binnen- en buitenstad. Ze vormen de sluitstenen tussen de Ringparken en zijn bestemmingen op zich.

De ‘derde plekken’ worden steevast gekenmerkt door meervoudigheid. Ze balanceren verkeer, mensen en ecologie door ze zo veel mogelijk samen te brengen en te kaderen in een leesbare en sterke ruimte. Er komen verschillende schaalniveaus bij elkaar, van regionaal verkeer over lokale fietsverbindingen tot multimodale knooppunten. Maar ze brengen dus vooral mensen samen. In die zin zijn het ontmoetingsplekken in de grootstedelijke, metropolitane structuur van Antwerpen. Ze moeten dus ook als zodanig ontworpen worden, als openbare, civiele ruimte.

SYSTEEMVERANDERING

De derde laag van het masterplan bestaat uit elementen in de ringzone die een systeemverandering teweegbrengen. Dit zijn strategische projecten met regionale impact. De systeemverandering gaat ook over het creëren van polycentraliteit in Antwerpen. Hier raken de leefbaarheidsprojecten de agenda van de modal shift en Routeplan 2030.

De spreekwoordelijke lamp brandt niet alleen meer in het centrum, rond de kathedraal en het centraal station, maar steeds meer ook in de ringzone en de rand. De ringzone vormt een draaischijf voor deze polycentraliteit. Ze biedt ruimte voor nieuwe centra en verdeelt alle duurzame, actieve en collectieve mobiliteit tussen al deze hotspots. De vier multimodale hubs in de ringzone voegen de infrastructuur van de modal shift toe voor heel Antwerpen. Naast de Via Sinjoor, de Kaaien en de Leien vormen de Ringparken zo een ruimtelijke kapstok voor alle bewegingen door, van en naar de stad.

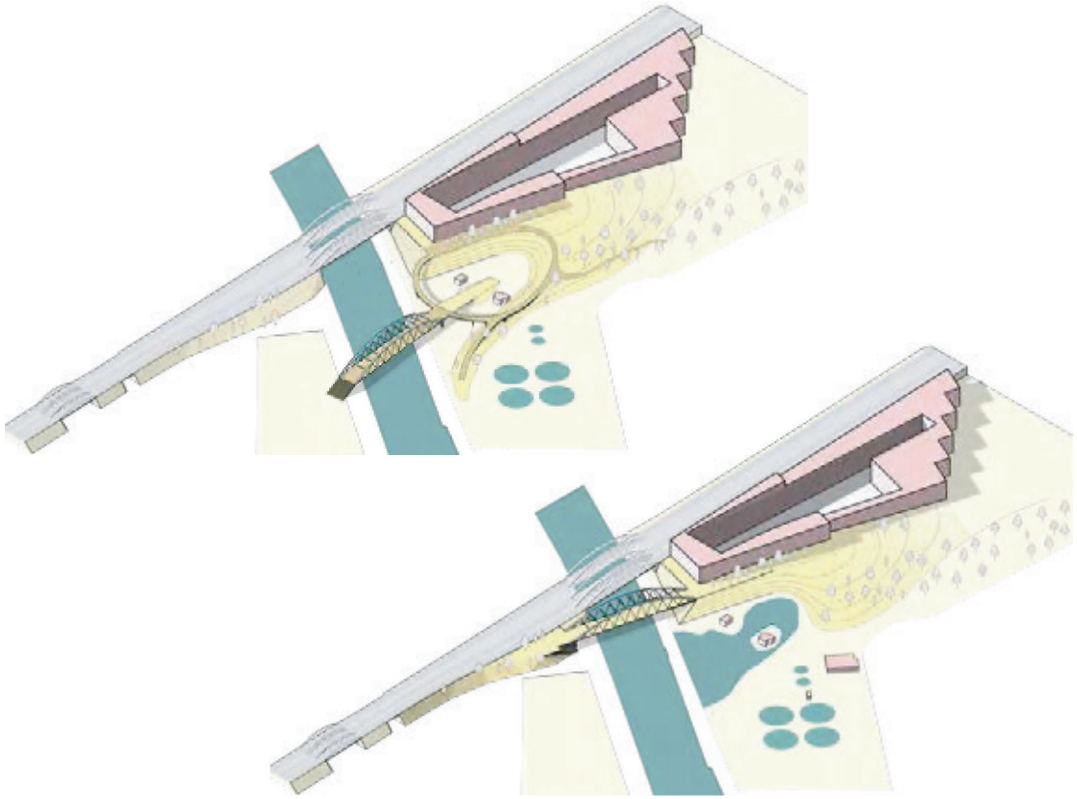
LOKALE EN THEMATISCHE COHERENTIE

Er moet niet alleen gewerkt worden aan overzicht, door overkoepelende thema's te definiëren, maar ook aan lokale coherentie. Elk van de leefbaarheidsprojecten krijgt vorm door de eigenheid van de plek, de dynamiek van het specifieke cocreatieve traject en door het auteurschap, de identiteit en de expertise van de afzonderlijke ontwerpteams. Waar deze ontwerpen elkaar raken, moet een kwaliteitsvolle aansluiting voorzien worden en moeten abrupte breuken vermeden worden. Een van de voornaamste taken van het masterplan is namelijk om de samenhang te bewaken, zodat de onderverdeling van de ringzone in verschillende Ringparken niet leidt tot versnippering.

Het gaat hier tenslotte om een gigantisch project, waarvoor het onmogelijk is om op voorhand de principes vast te leggen.

Daarom werken we continu en iteratief aan projecten en processen van coherentie, die zorgen voor eenheid en continuïteit. Ook het masterplan helpt om de coherentie te bewaren, met een ruimtelijk conceptueel kader. Bovendien toont het de plaatsen of de thema's waar er nood is aan coherentie tussen twee Ringparken of globaal in de ringzone.

De uitdaging van coherentie brengen en bewaren in stedelijke projecten is om de kloof tussen de verschillende tijdsframes, ontwerpideeën en detailniveaus van projecten te overbruggen. De beste manier om tot gegronde elementen van coherentie te komen, is door ontwerpend onderzoek te doen op concrete plekken, op het gedetailleerdste niveau. En door de concreetste ideeën voor open vragen uit te werken en vervolgens terug te koppelen naar de relevante projecten.

HET RINGFIETSPAD

Het ringfietspad is een van de prominente voorbeelden van een herkenbare structuur die door de hele zone loopt. Het zorgt voor continuïteit op de grenzen van de Ringparken, waardoor die een geheel vormen. Het is belangrijk om goede afspraken te maken over hoe deze infrastructuur precies vormgegeven moet worden, met concrete ontwerprichtlijnen. Zo kan het ringfietspad een integraal deel worden van het park waar het langskomt, als een leesbare en herkenbare structuur voor de fietser die het gebruikt.

DE GROENE BRUG

De groene brug over het Albertkanaal is het eerste reserveproject. Dat wil zeggen: het was net niet geselecteerd voor het leefbaarheidsbudget. De brug zou een continue beleving mogelijk maken, van de ‘metropolitan green’ aan de stadsserre in Ringpark Groenendaal tot aan het waterlandschap van Ringpark Lobroekdok. Ze vormt ook een schakel in de ecologische continuïteit van zuid naar noord. Van de Hobokense Polders tot de Oude Landen.

In de loop van het ontwerpproces diende zich onverwacht de mogelijkheid aan om een tijdelijke brugconstructie voor de werken aan de noordelijke Ring (de bypass van de R1) permanent in te zetten als groene brug. Alle stakeholders erkenden deze opportuniteit en wilden ze ten volle onderzoeken. Op dit moment waren beide ontwerpprocessen al in volle ontwikkeling. Om snel en over de verschillen in visie en aanpak van beide ontwerpteams heen tot een coherent voorstel te komen, werd in samenspraak met de ontwerpteams en de opdrachtgevers ontwerpend onderzoek gevoerd naar een mogelijke inplanting. Hierin werden ook bijkomende technische zaken ter hoogte van de tunnelopening (aan de stadsserre) opgenomen, die in de loop van het ontwerpproces naar boven waren gekomen. Enkel door relatief snel, redelijk onafhankelijk en voldoende gedetailleerd te werken, konden er ontwerpkeuzes voorgelegd worden waarmee zowel de opdrachtgevers als de ontwerpteams verder konden. De resultaten werden verwerkt in de respectievelijke voorontwerpen. De impact op de procesvoering en de technische uitwerking wordt verder onderzocht.

REFERENTIE ORGPERMOD

OVER DE RING – MAXIMALE OVERKAPPING R1 NOORD

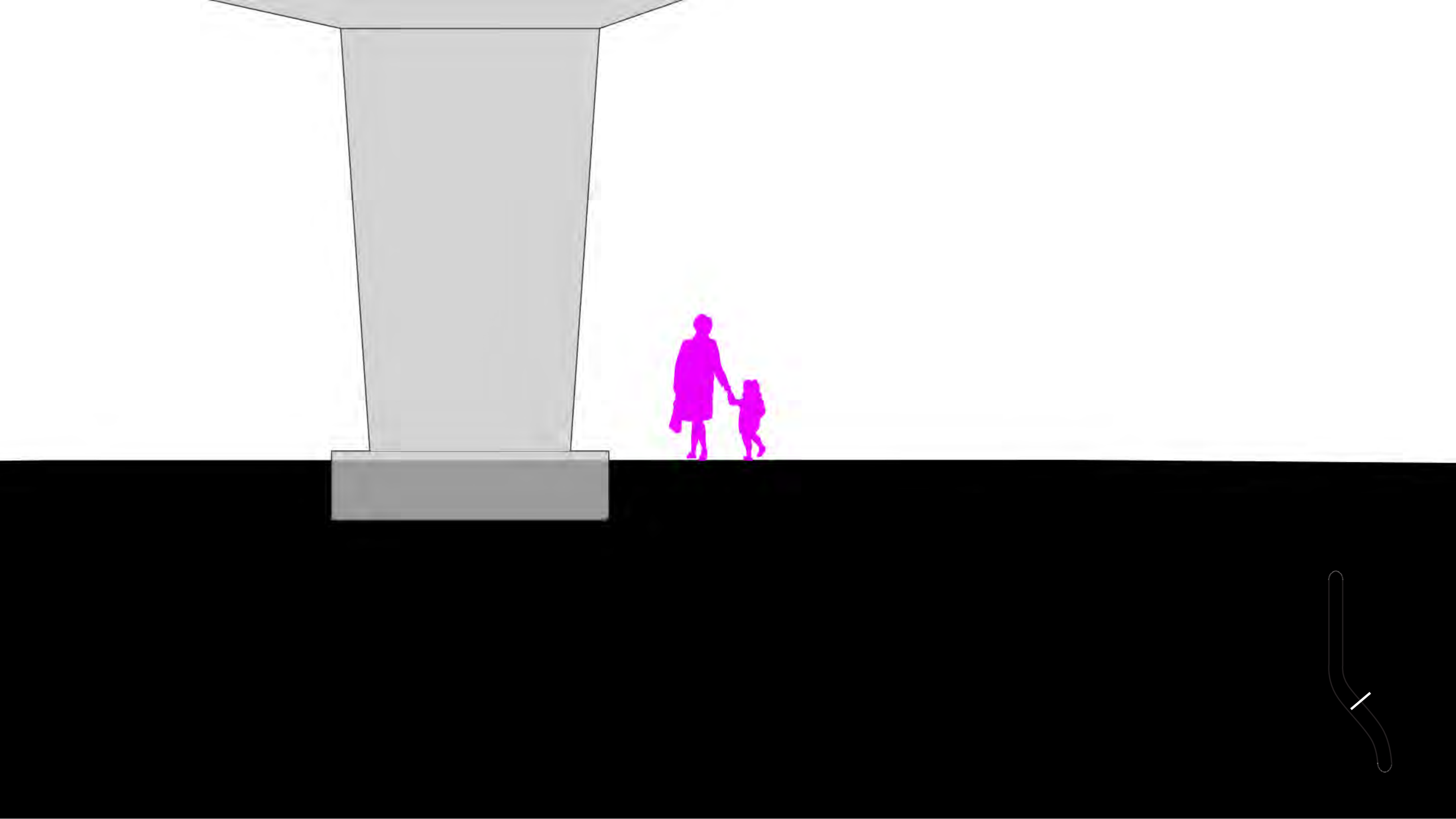
Bij het afronden van de voorontwerpen voor de ringparken in de omgeving van de Oosterweelverbinding werd na oproep van lokale stakeholders in 2021 en 2022 verder onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor bijkomende overkappingen over de Noordelijke R1. Team Intendant begeleidde het brede onderzoekstraject, en leverde zelf nieuw ontwerpwerk voor een overgangszone ter hoogte van de aansluiting met de E313. Het resultaat van dit onderzoek leverde een bijkomend politiek engagement op twv 900 M€.

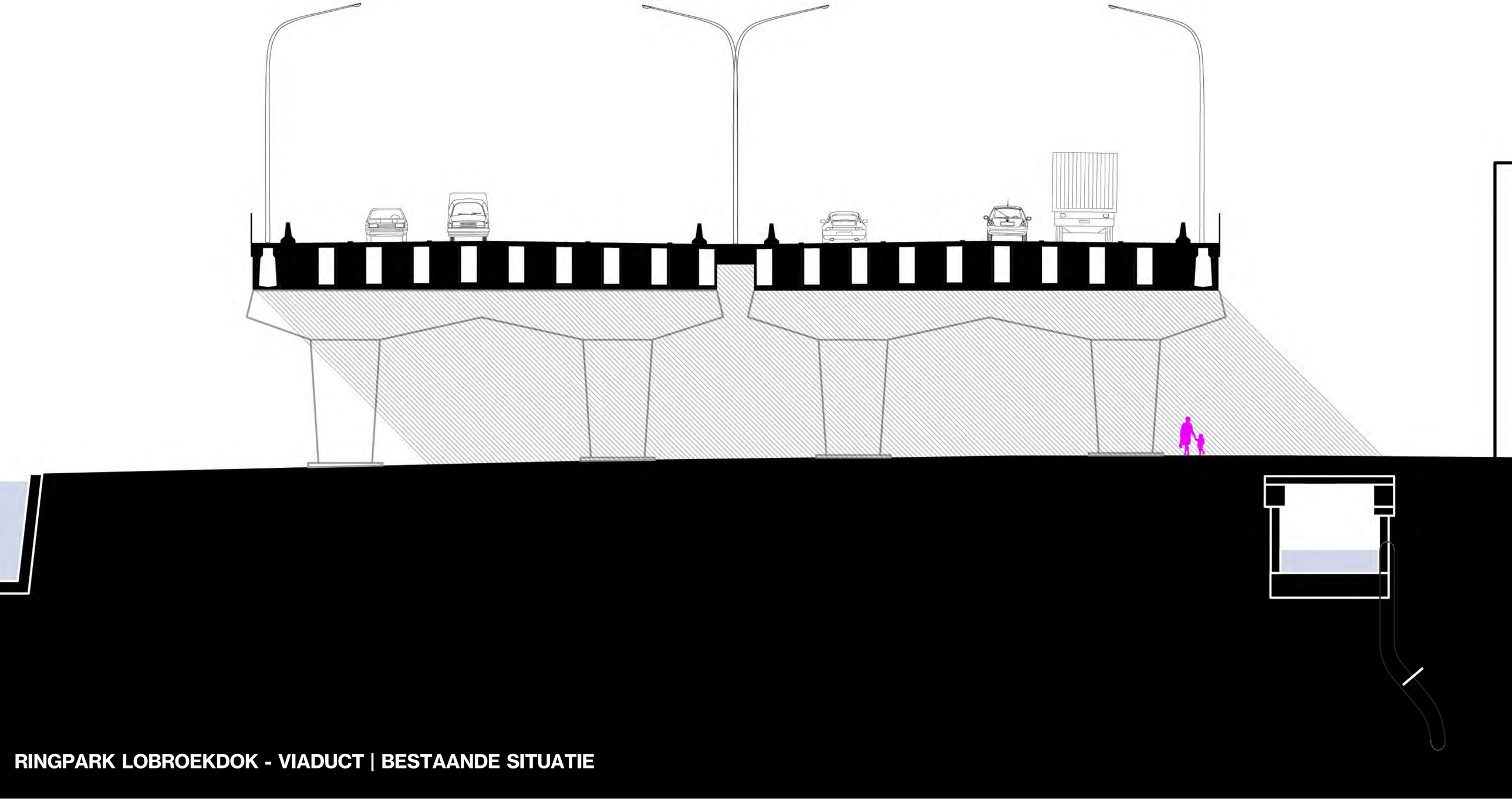
Projectleiding Ontwerpend Onderzoek: Tom Leenders
Stakeholder management: Brigitte Lossy (Common-Ground)
Technische onderzoek: Stijn Joosten, Martin Van Oosten, Marcello Carreiro Matias (ARUP)
Stakeholders: stad Antwerpen, atelier Stadsbouwmeester, AG Vespa, Lantis, AWV, NMBS, Ringland, stRaten Generaal

RINGPARK LOBROEKDOK - SPORTPALEIS | TOEKOMSTBEELD

6
STEP 1:
SHOW YOUR ID AND
"COVID SAFE"
QR-CODE
STEP 2:
SHOW YOUR
ENTRANCE TICKET
STEP 3:
SECURITY CHECK
HOSPITALITY
CENTER

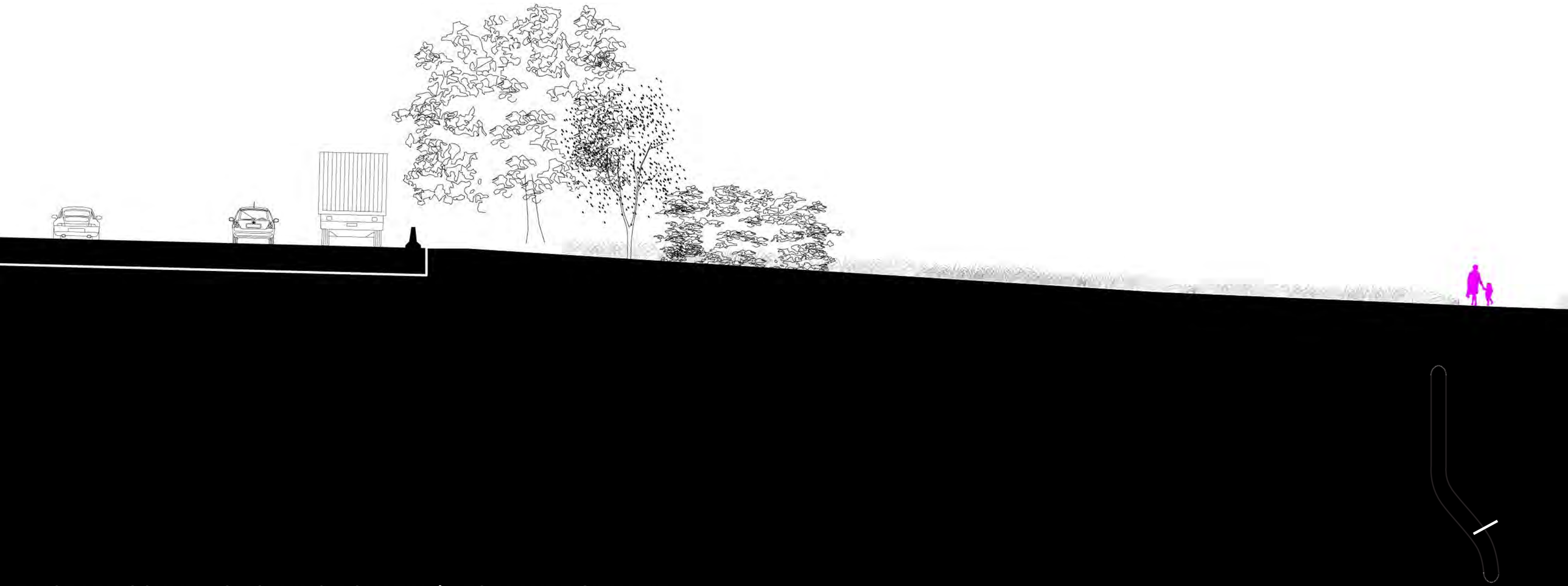

RINGPARK LOBROEKDOK - VIADUCT | BESTAANDE SITUATIE

EEN OVERKAPPING: GEWONNEN RUIMTE

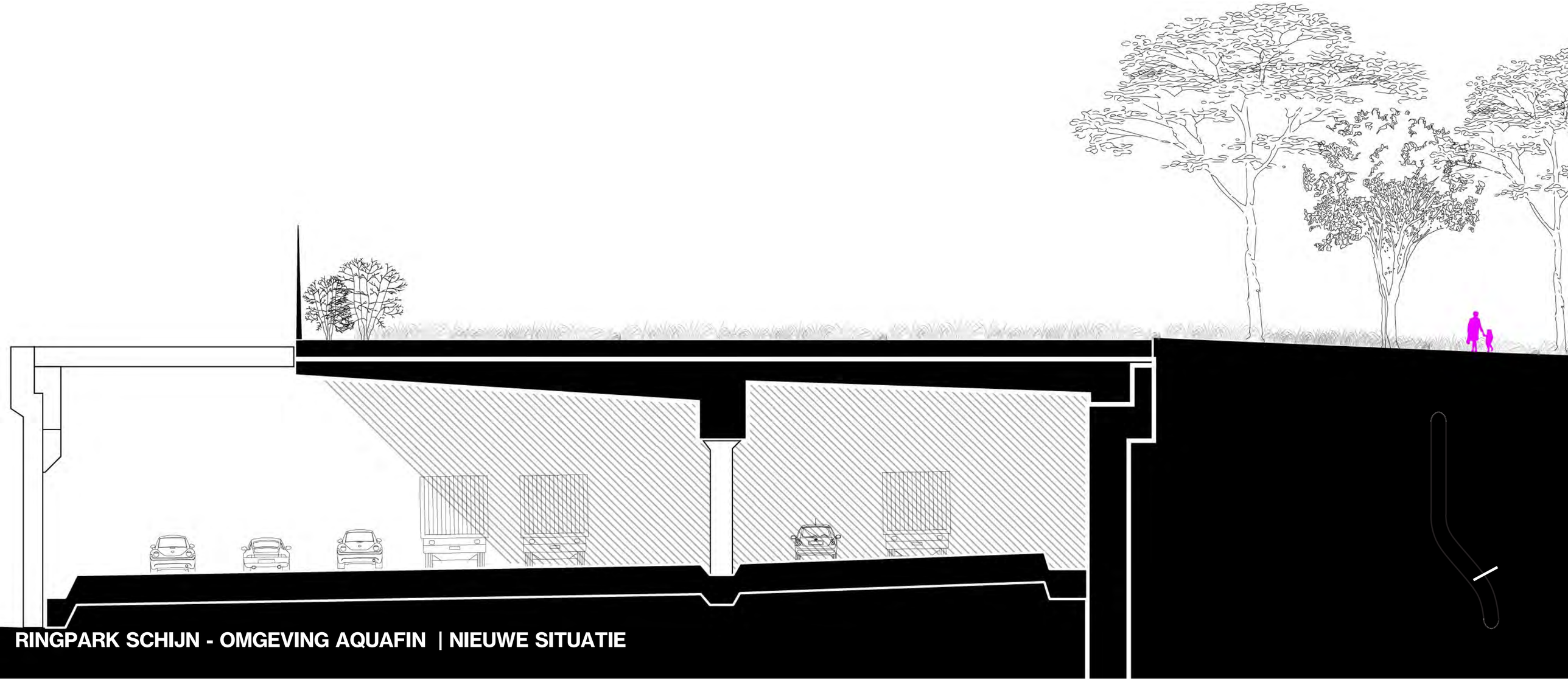
RINGPARK LOBROEKDOK - VIADUCT | NIEUWE SITUATIE

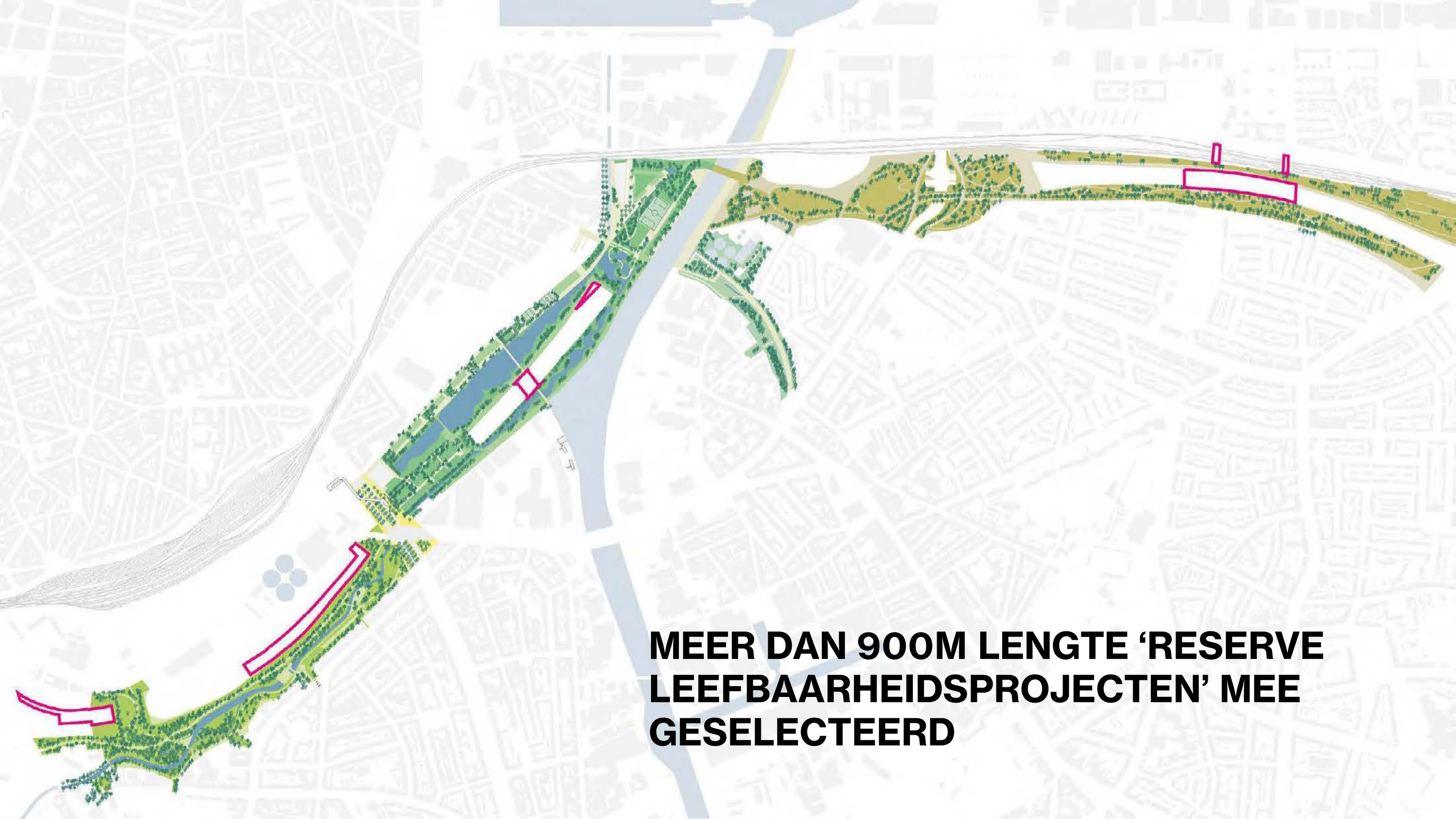
RINGPARK SCHIJN - OMGEVING AQUAFIN | BESTAANDE SITUATIE

HALFOVERKAPT: EFFECTIEVE GELUIDSAFSCHERMING

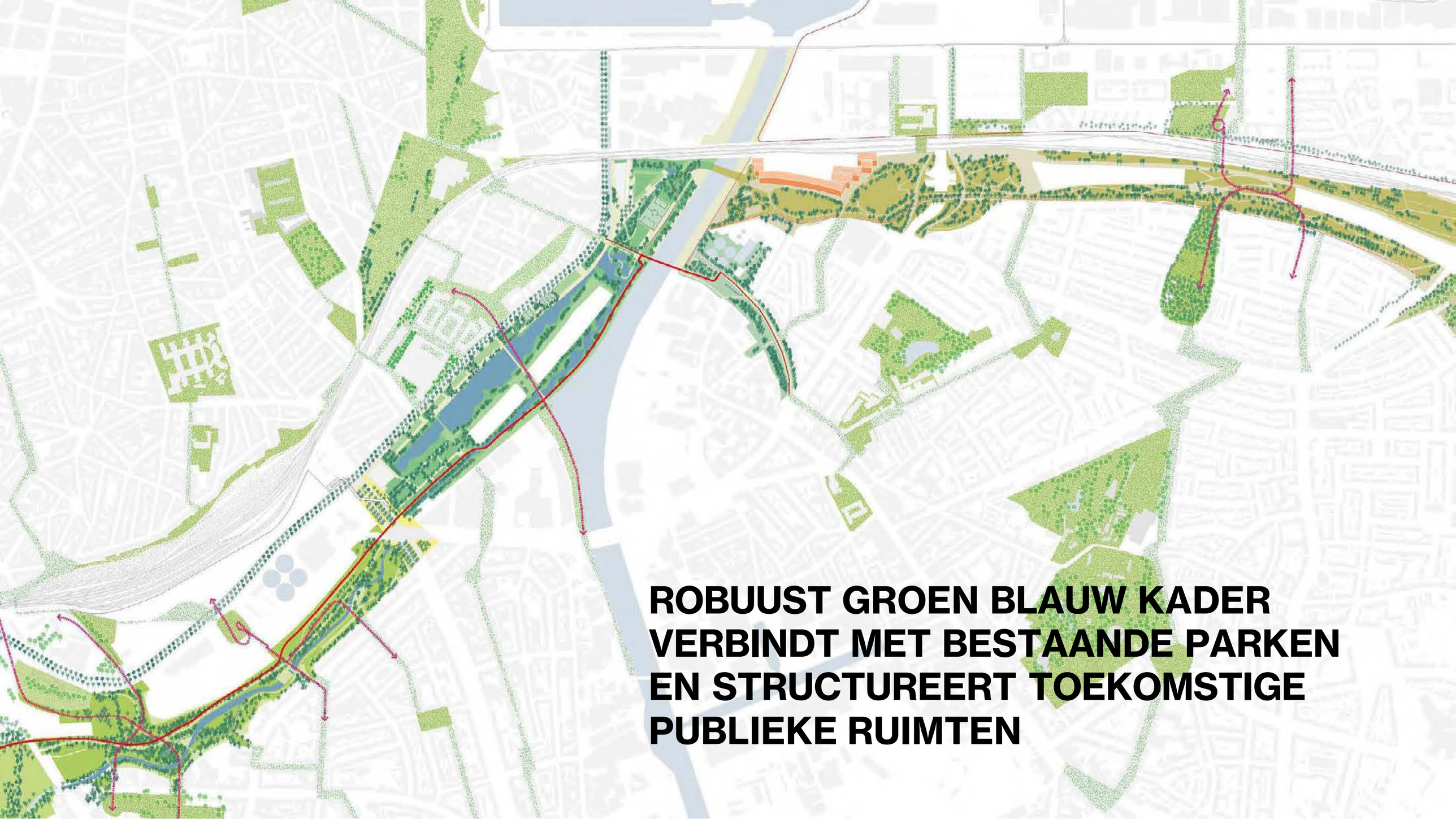
HALFOVERKAPT: NETTO RUIMTEWINST OP KRAPPE SECTIES

RINGPARK SCHIJN - OMGEVING AQUAFIN | NIEUWE SITUATIE

MEER DAN 900M LENGTE ‘RESERVE LEEFBAARHEIDSPROJECTEN’ MEE GESELECTEERD

ROBUUST GROEN BLAUW KADER VERBINDT MET BESTAANDE PARKEN EN STRUCTUREERT TOEKOMSTIGE PUBLIEKE RUIMTEN

REFERENTIE ORGPERMOD

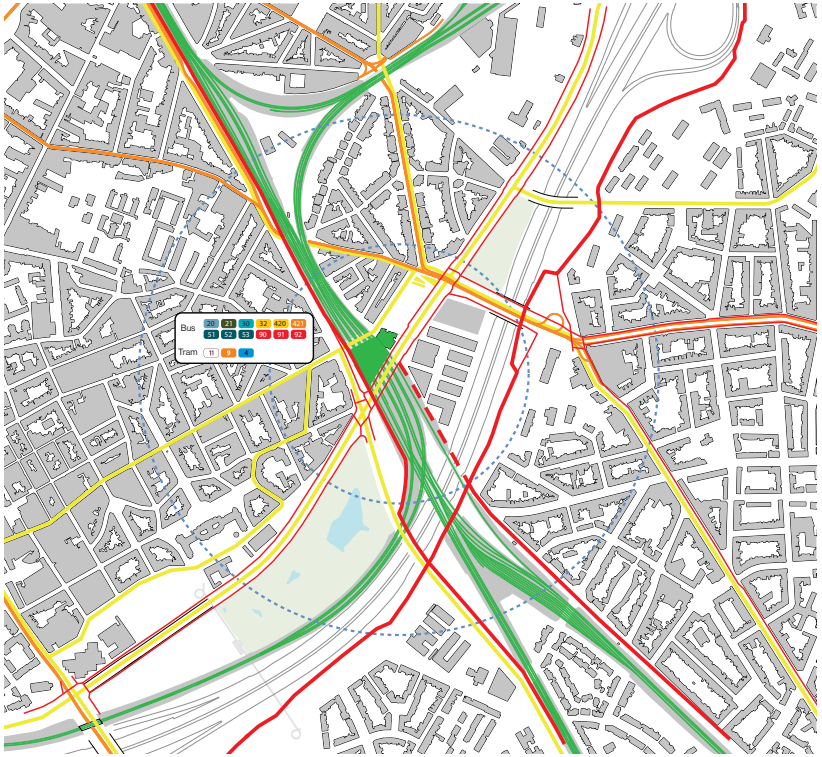
OVER DE RING - MULTIMODALE KNOOP BERCHEM

Naast de selectie van leefbaarheidsprojecten voor de omgeving van de R1 in Antwerpen werden een reeks stationsomgevingen in dezelfde zone geselecteerd om hun potentieel als multimodale knoop verder te onderzoeken. Van 2020 tot 2023, in wisselende contexten, afhankelijk van de betrokken stakeholders: werden ontwerpmatig verschillende verkenningen gevoerd naar potentiële concrete projectdefinitie.

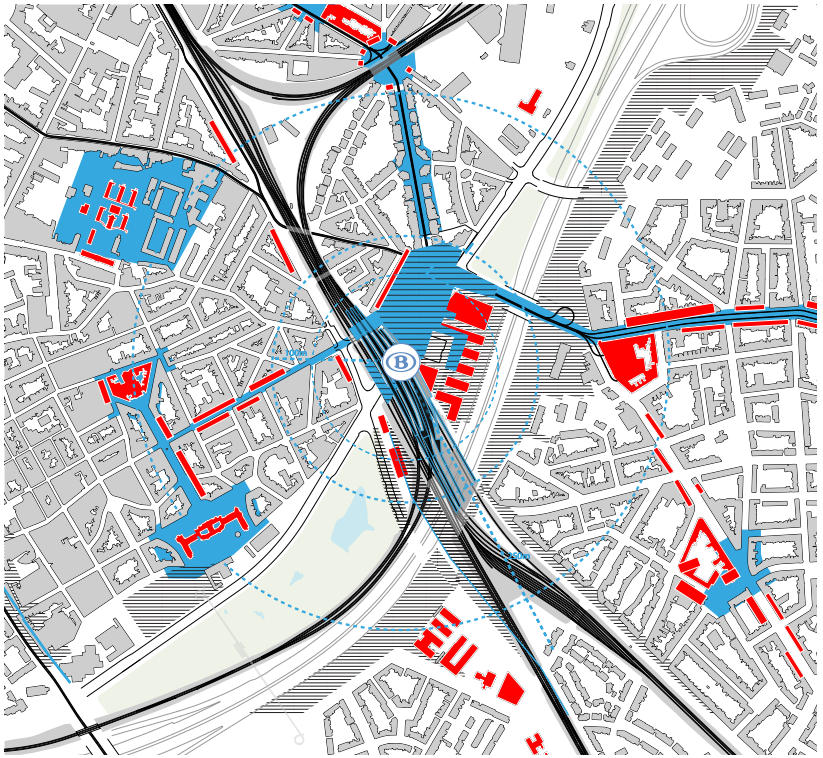
Projectleiding Ontwerpend Onderzoek: Tom Leenders
Ontwerpers: Ricardo Avella, Heinrich Altenmüller, Nikita Shah, Nitay Lehrer, Dieter Van Hemelrijck (ORG)
Technische ondersteuning: Stijn Joosten, Martin Van Oosten, Vivian Scheepers (ARUP)
Stakeholders: stad Antwerpen, atelier Stadsbouwmeester, AG Vespa, De Lijn, Routeplan 2030 (MOW), AWV, Infrabel, NMBS, Ringland, stRaten Generaal

Twee potenties

Potentieel Als Multimodale hub

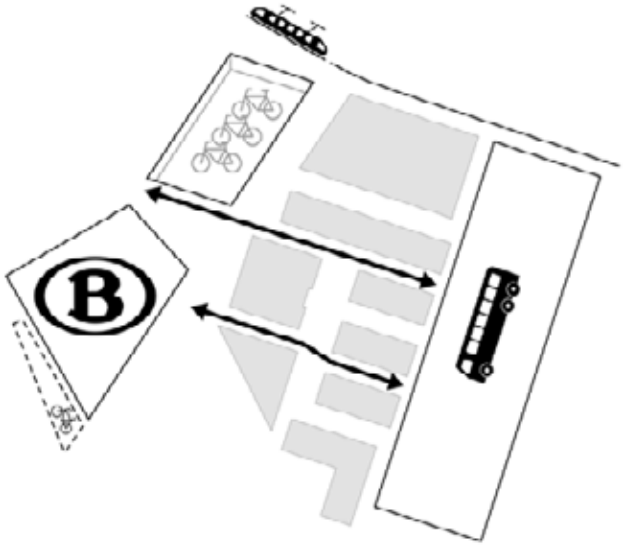

Potentieel Als centraliteit

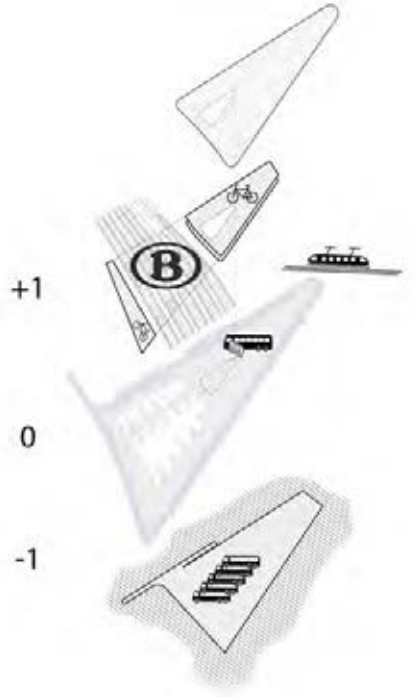

Twee ontwerpen

Horizontale MMHUB

Compacte MMHUB

Horizontale MMHUB

Auto

Bus

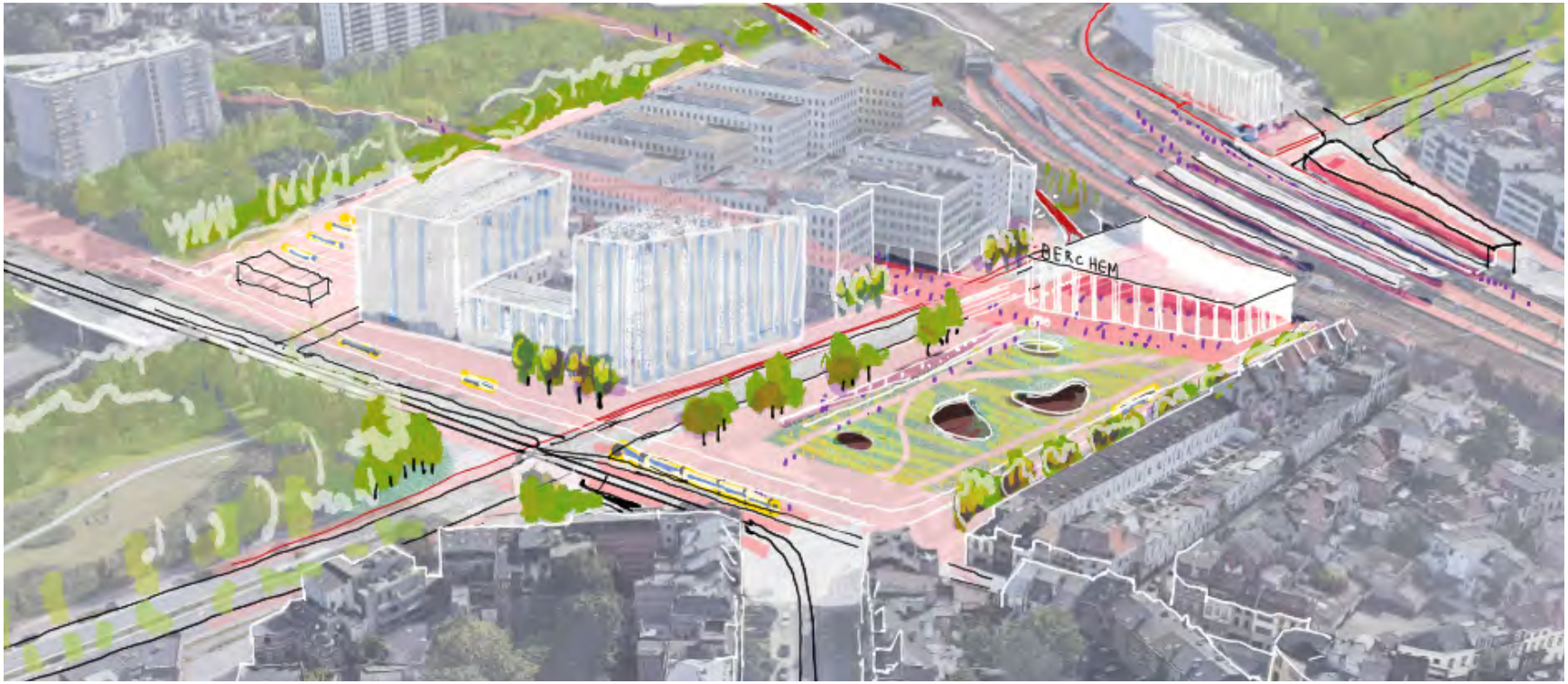
Tram

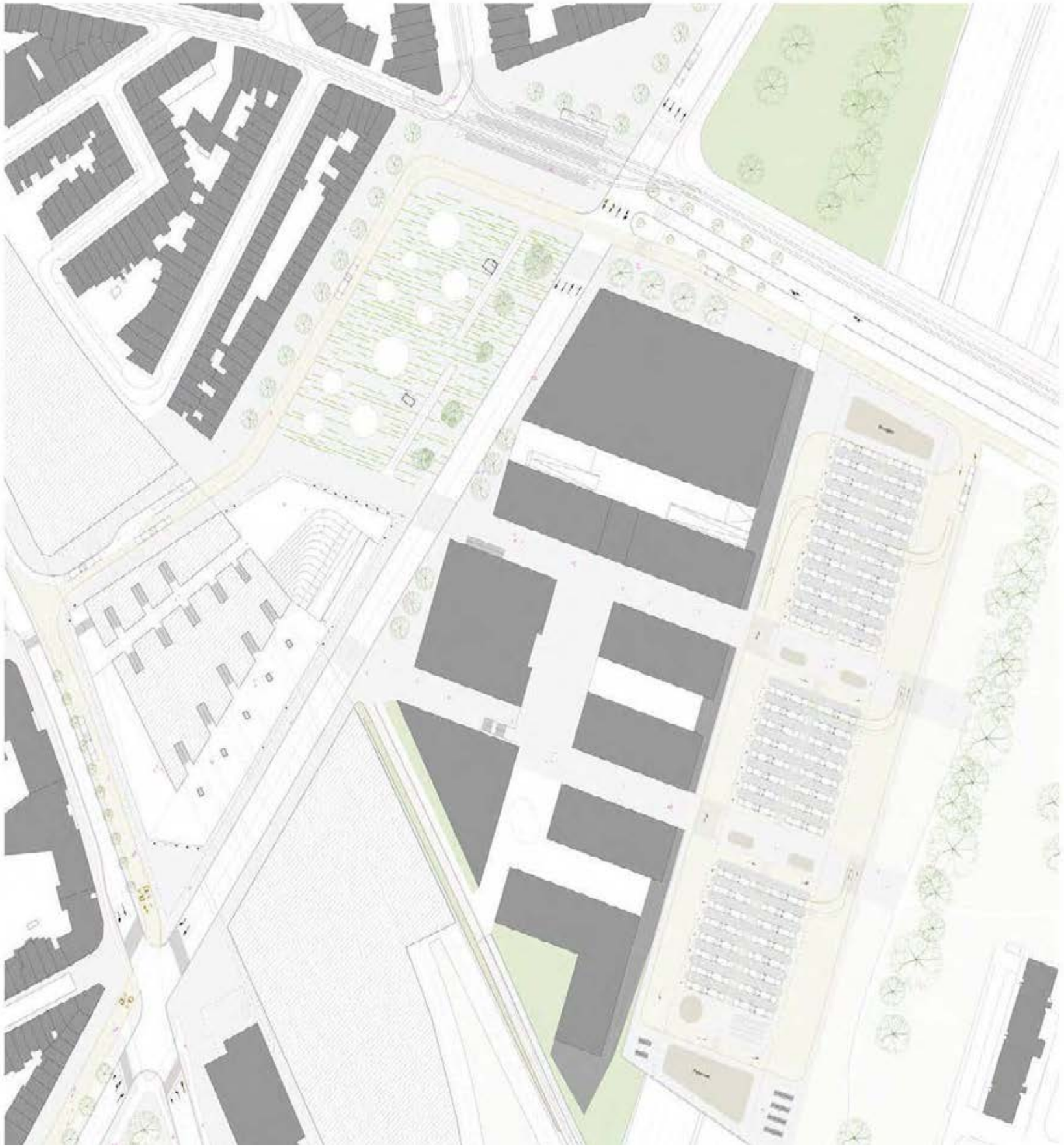

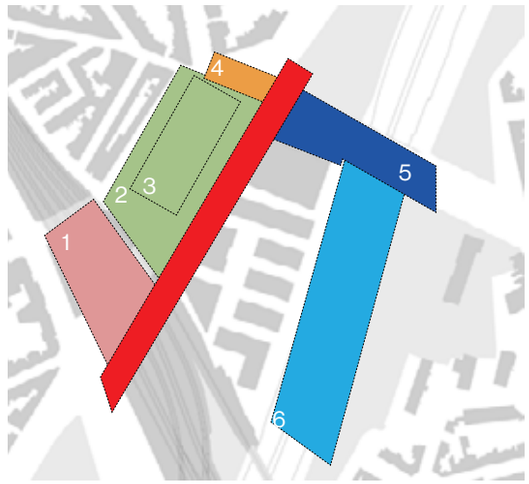
Fiets

Horizontale MMHUB

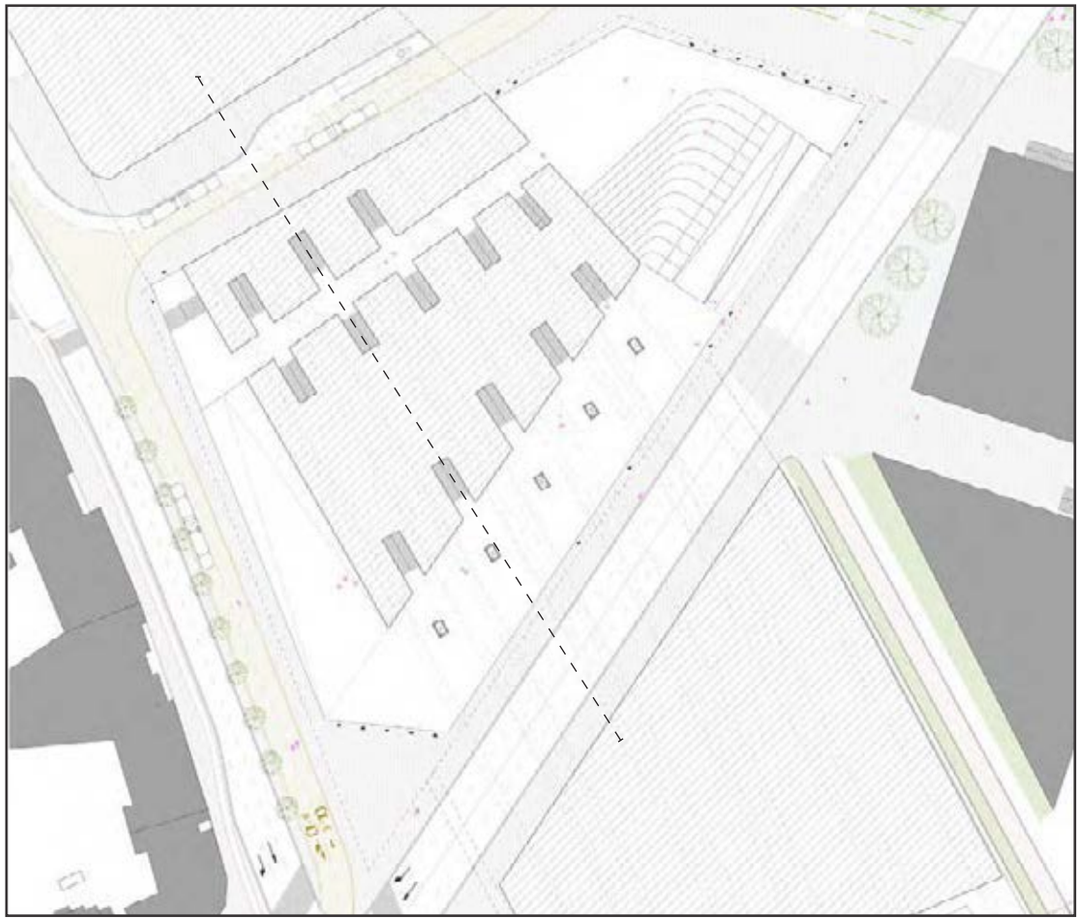

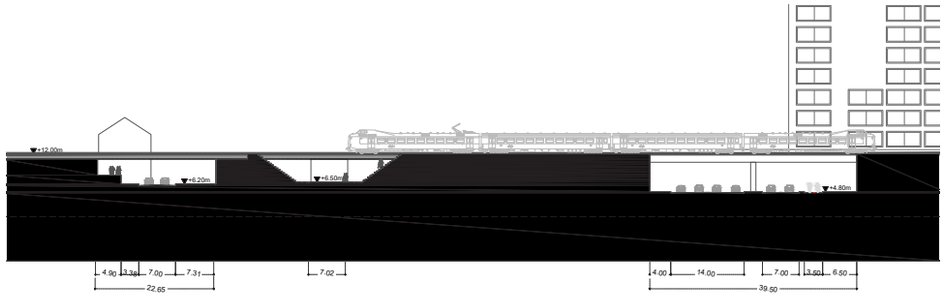
In de volgende sub-hoofdstukken zoomen we telkens in op de verschillende componenten van het plan. Deze componenten kunnen ook aanleiding geven tot onafhankelijke deelprojecten binnen een faserings narratief (nog niet uitgewerkt).

1. Spoorwegtunnel
2. Ryckaertplein
3. Parkeergebouw
4. Tramstation
5. Borsbeeksebrug
6. Overkapping Ring
7. Singel

1. SPOORWEGTUNNEL

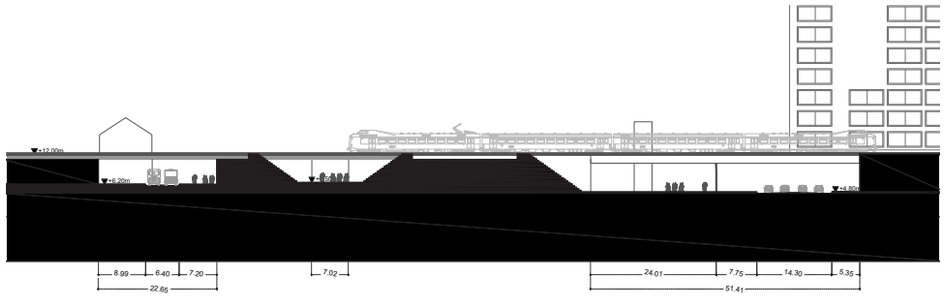

— Profiel spoorwegtunnel in bestaande situatie

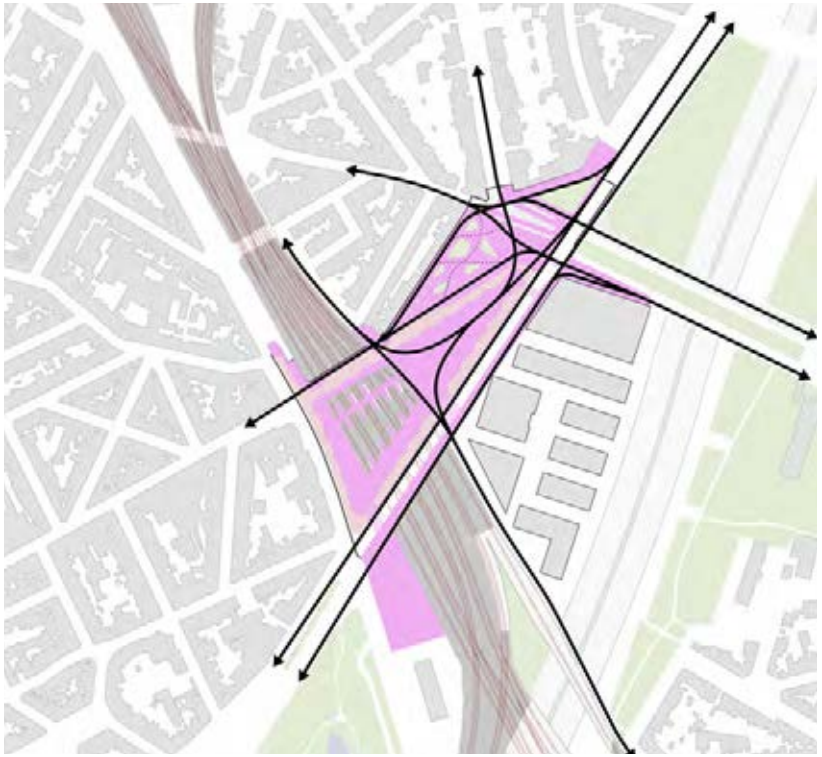
De bestaande Spoorwegtunnel heeft enkel een infrastructurele functie - zonder enige rol voor de verblijfskwaliteit. De Singel, die wisselend in rijrichting bestaat uit in totaal 6 baanvakken heeft een breedte van 23m. De Uitbreidingsstraat wordt ingezet voor busverkeer en biedt toegang tot het parkeergebouw onder het Ryckaertsplein.

— Profiel spoorwegtunnel variant A

De nieuwe spoorwegtunnel verbreedt van 40m naar 51m. De ruimte die door deze toename ontstaat kan integraal gebruikt worden om (trein)reizigers te accommoderen richting de nieuwe perrontoegang (via nieuwe trappen en liftten). In functie van de fasering is er voor dit segment nog verder onderzoek en afstemming nodig.

Compacte MMHUB

Auto

Bus

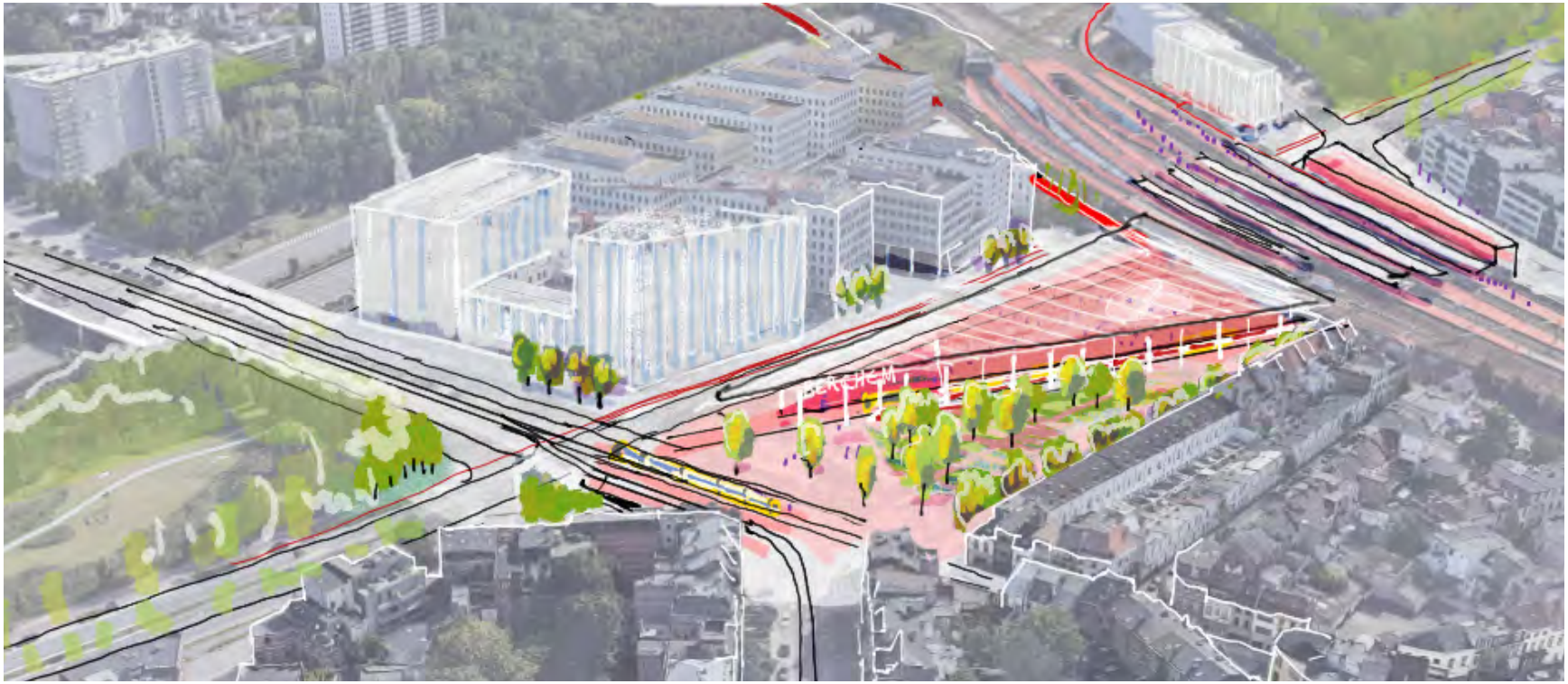
Tram

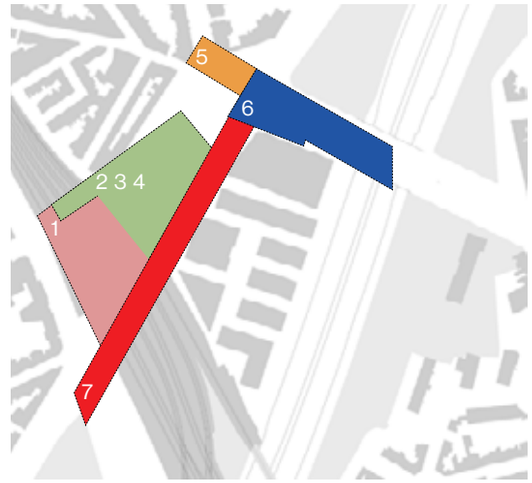

Fiets

Compacte MMHUB

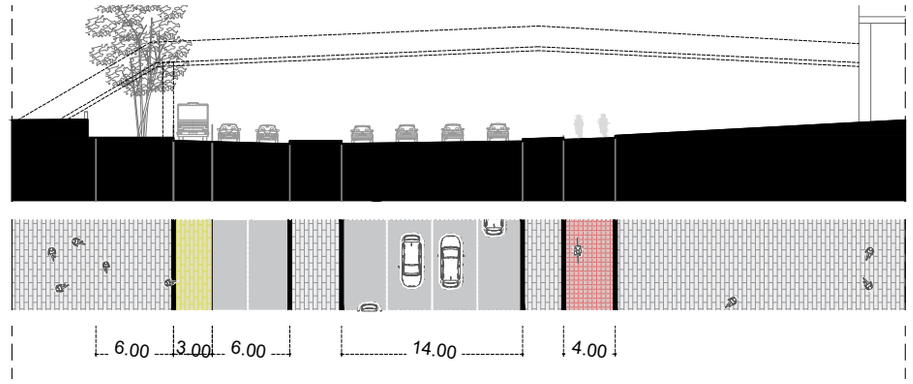
In de volgende sub-hoofdstukken zoomen we telkens in op de verschillende componenten van het plan. Deze componenten kunnen ook aanleiding geven tot onafhankelijke deelprojecten binnen een faserings narratief (nog niet uitgewerkt).

1. Spoorwegtunnel
2. Parkeergebouw
3. Ryckaertsplein
4. Luifel + fietsenstalling
5. Tramstation
6. Borsbeeksebrug
7. Singel

6. SINGEL

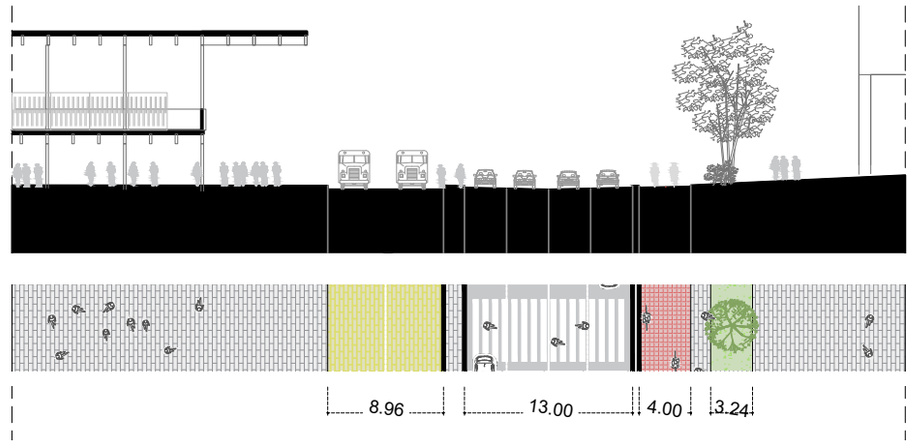

— Profiel Singel in bestaande situatie

Post X is vandaag enkel veilig bereikbaar via een ongelijkgrondse doorgang. Het profiel van +- 25m creëert namelijk een dominante barrière naar zowel gewaarwording als circulatie.

— Profiel Singel variant B

Het wegprofiel van de Singel neemt af tot 13m, aangevuld met een busstrook in één richting. De ruimte die vrijkomt dient langs de zijde van het plein voor de busperrons – en langs Post X voor bredere stoep en groenvoorzieningen.

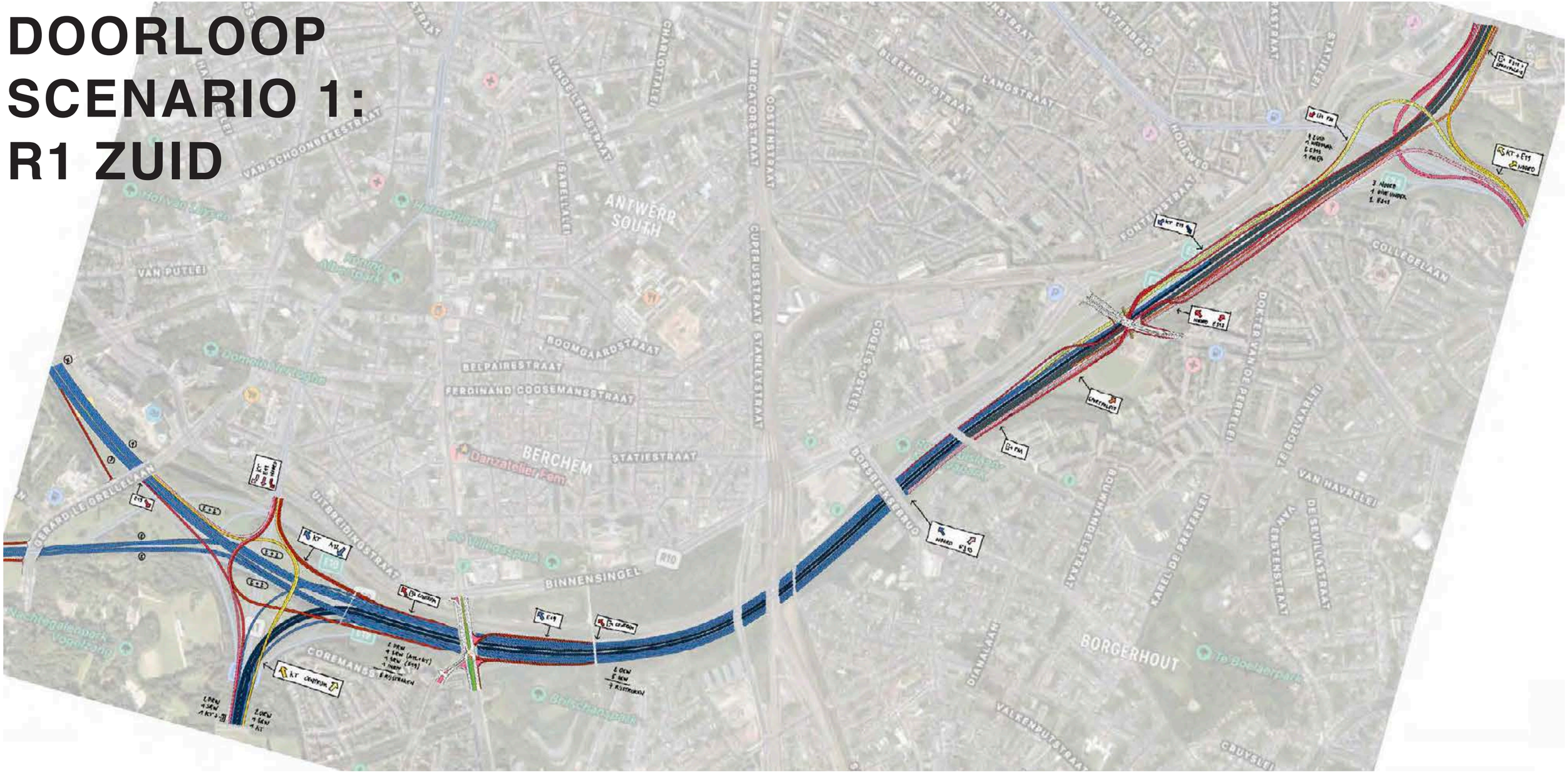
REFERENTIE ORGPERMOD

OVER DE RING - AMBITIEUS REALISTISCH EINDBEELD RING ZUID

Een groot deel van de overkapping van de R1 is gekoppeld aan de bouw van de Oosterweelverbinding. Deze nieuwe tunnel onder de Schelde is de directe aanleiding voor een complete transformatie van de bestaande ring op linkeroever (met een ambitieuze landschappelijke inpassing) en in het noorden (volledig verdiepte ligging en grotendeels overkapt). Voor de zuidelijke ring is er nood aan een welomschreven projectdefinitie die optimalisatie van de verkeersinfrastructuur koppelt aan een maximale overkapping. Tussen 2020 en 2024 werd en wordt ook hier in verschillende stadia door team Intendant het ontwerpend onderzoek ingezet.

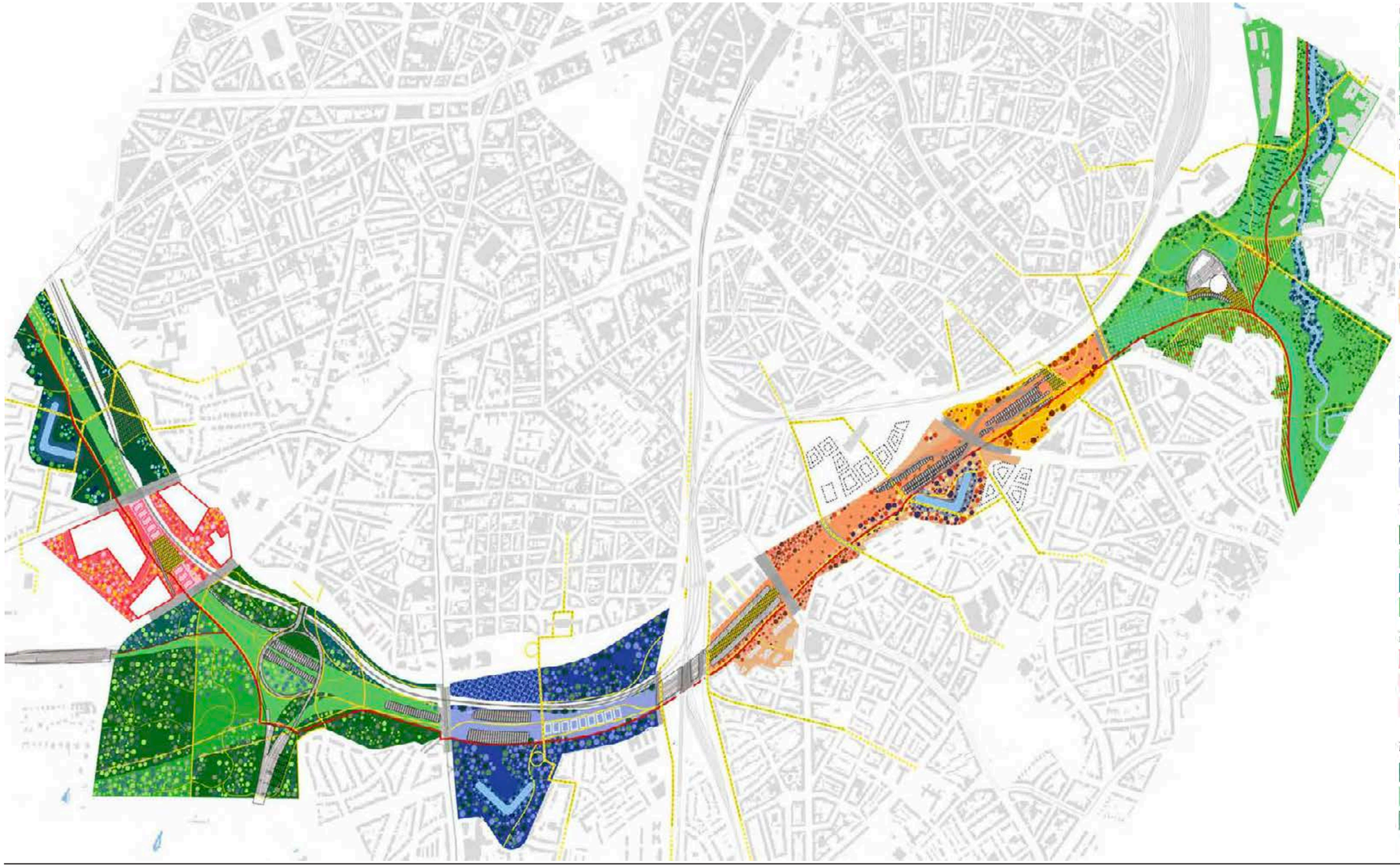
Projectleiding Ontwerpend Onderzoek: Tom Leenders en Sven Verbruggen.
Ontwerpers: Sven Verbruggen, Nitay Lehrer, Dieter Van Hemelrijck, Martina Bianchini (ORG)
Technische ondersteuning: Stijn Joosten, Martin Van Oosten, Marcello Carreiro Matias en Kayley Komarnyckyj (ARUP)
Stakeholder management: Hella Rogiers, Samuel Van De Vijver (Common-Ground)
Stakeholders: stad Antwerpen, atelier Stadsbouwmeester, AG Vespa, Lantis, AWV, De Lijn, Ringland, stRaten Generaal

DOORLOOP SCENARIO 1: R1 ZUID

INTEGRALE AANPAK R1 ZUID

WERKBANK 3

RIVIERENHOF

LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE
PARK BOVEN INFRASTRUCTUUR
VELD/ PROGRAMMA
STEDELIJKE PARKRUIMTE
NERVEN
TRAMLIJN
RINGFIETSPAD
PRIMAIR PAD
SECUNDAIR PAD
NIEUWE BEBOUWING
WATER
LANDSCHAPS ELEMENTEN
LANDSCHAPPELIJKE BEGROEING

LUISBEKELAAR

LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE
PARK BOVEN INFRASTRUCTUUR
PLEIN
NERVEN
RINGFIETSPAD
PRIMAIR PAD
SECUNDAIR PAD
LICHTKEGELS
LANDSCHAPPELIJKE BEGROEING

POST X

LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE
PARK BOVEN INFRASTRUCTUUR
NERVEN
RINGFIETSPAD
PRIMAIR PAD
SECUNDAIR PAD
WATER
LANDSCHAPPELIJKE BEGROEING

WOLVENBERG

LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE
PARK BOVEN INFRASTRUCTUUR
VELD/ BLOEMEN
GEPROGRAMMEERDE PARKRUIMTE
NERVEN
RINGFIETSPAD
PRIMAIR PAD
SECUNDAIR PAD
WATER
LANDSCHAPPELIJKE BEGROEING

MIDDELHEIM

LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE
PARK BOVEN INFRASTRUCTUUR
VELD/ PROGRAMMA
LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE
NERVEN
RINGFIETSPAD
PRIMAIR PAD
SECUNDAIR PAD
CAP DISPOSITIV
BUILDING
LANDSCHAPPELIJKE BEGROEING

EXPO

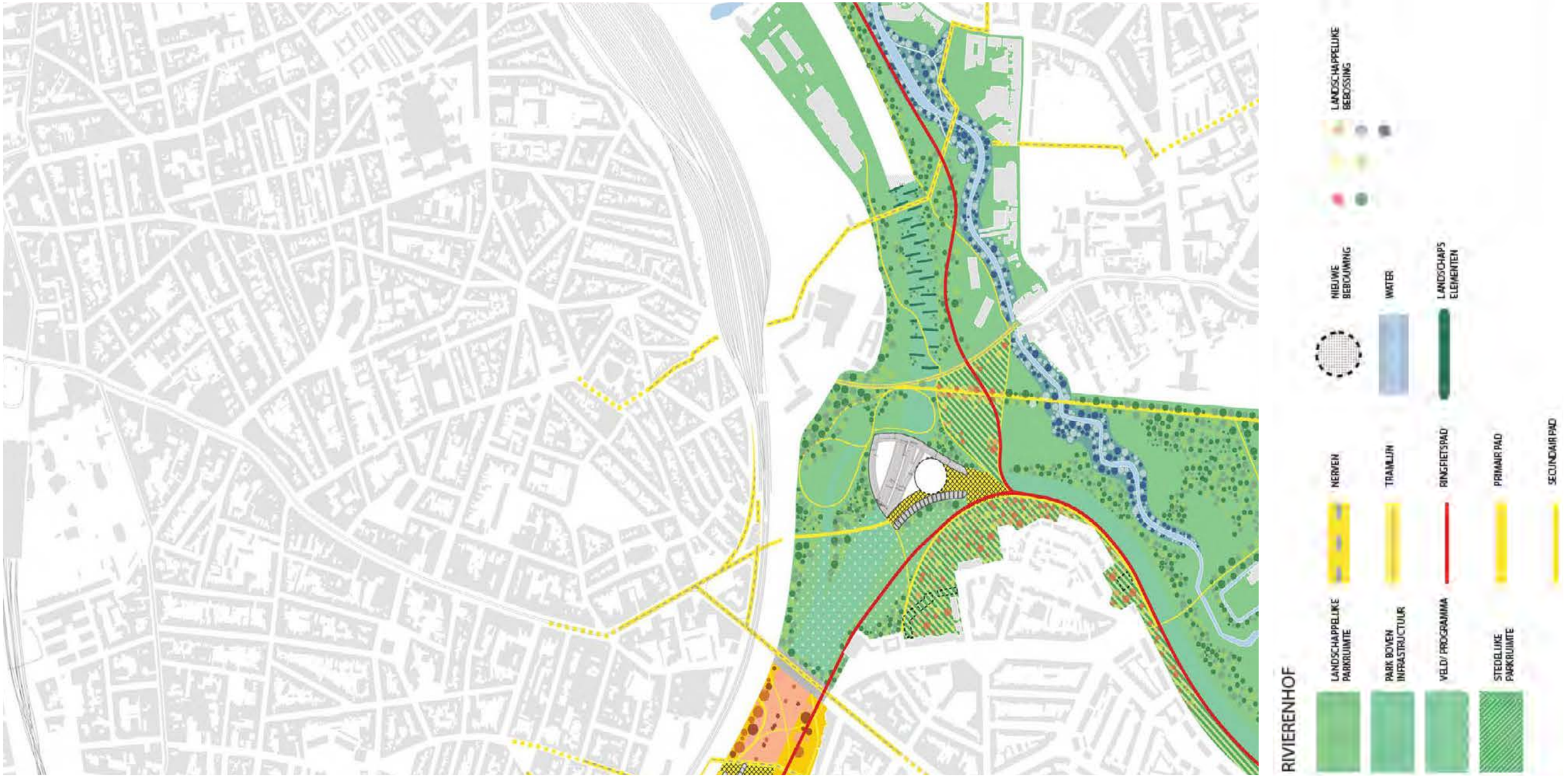
LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE
PARK BOVEN INFRASTRUCTUUR
GEPROGRAMMEERDE PARKRUIMTE
NERVEN
RINGFIETSPAD
PRIMAIR PAD
SECUNDAIR PAD
LANDSCHAPPELIJKE BEGROEING

MASTVEST

LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE
PARK BOVEN INFRASTRUCTUUR
VELD/ BLOEMEN
NERVEN
RINGFIETSPAD
PRIMAIR PAD
SECUNDAIR PAD
WATER
LANDSCHAPPELIJKE BEGROEING

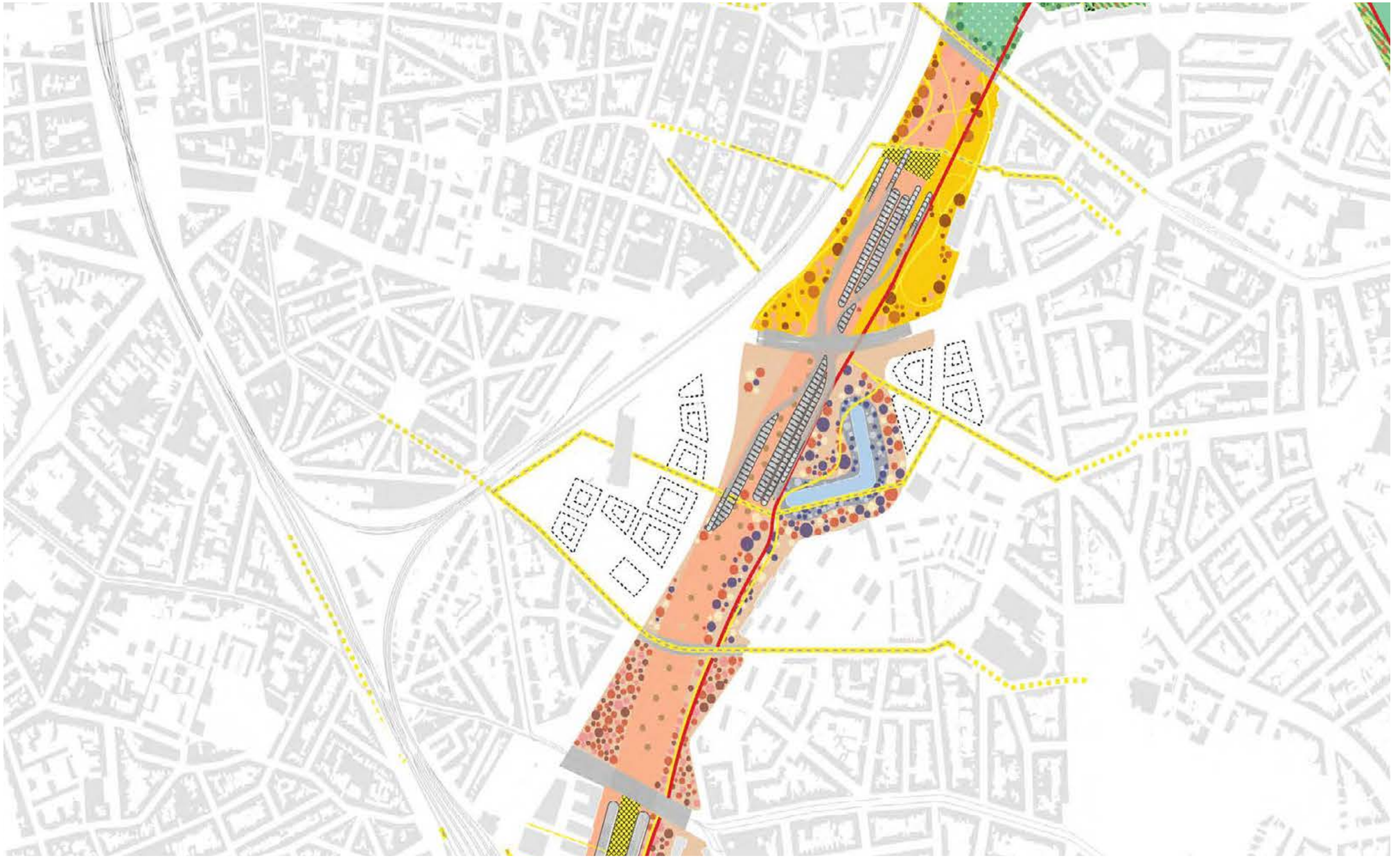
INTEGRALE AANPAK R1 ZUID

WERKBANK 3

INTEGRALE AANPAK R1 ZUID

WERKBANK 3

LUISBEKELAAR

LANDSCHAPPELIJKE PARKRUIMTE

PARK BOVEN INFRASTRUCTUUR

PLEIN

NERVEN

RINGFIETSPAD

PRIMAIR PAD

SECUNDAIR PAD

LICHTKEGELS

LANDSCHAPPELIJKE BEBOSSING

INTEGRALE AANPAK R1 ZUID

WERKBANK 3

WERKBANK 3

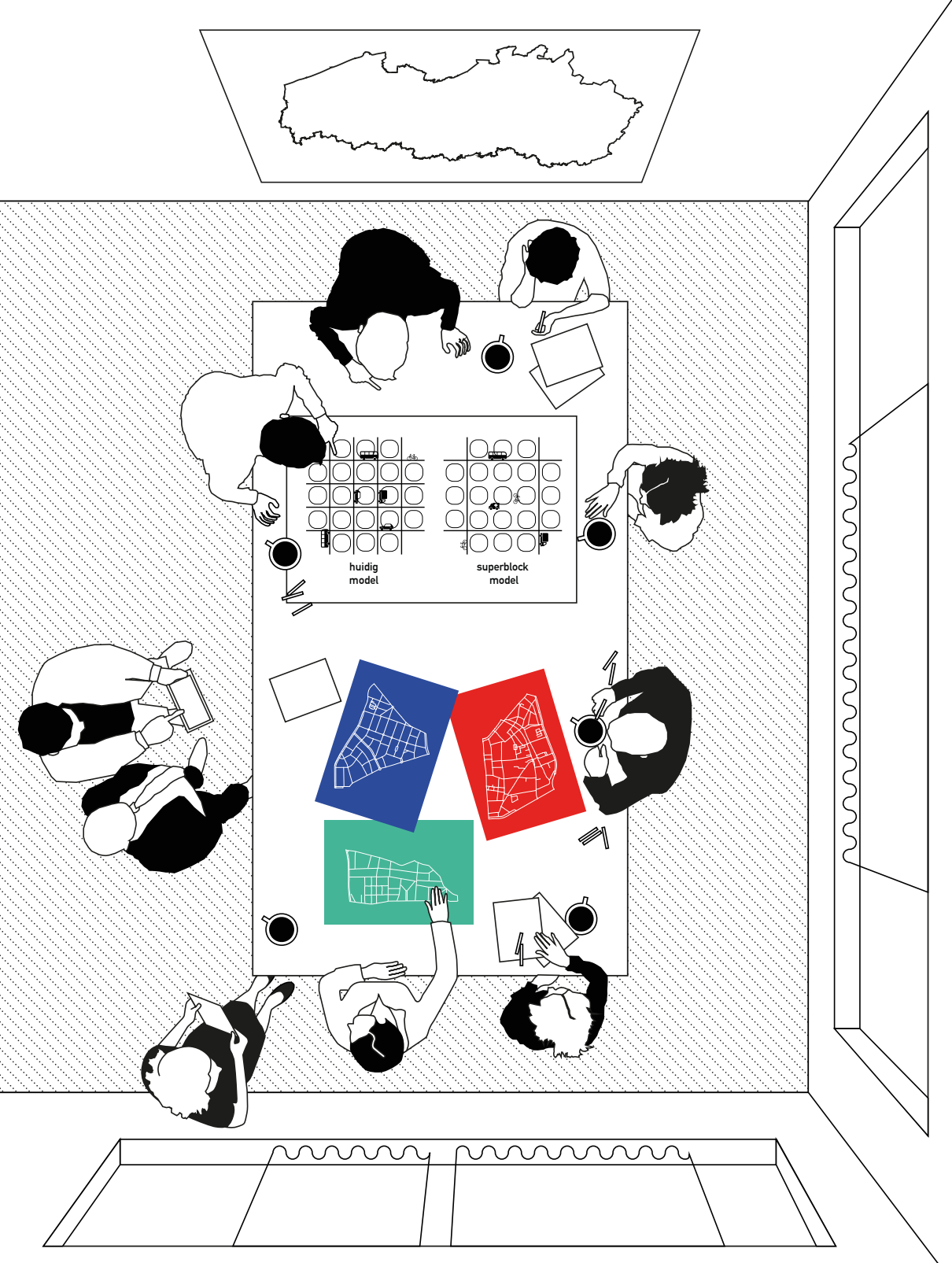

REFERENTIE STAD ANTWERPEN

VERDICHTINGSPOTENTIEEL TWINTIGSTE-EEUWSE GORDEL, STRATENCLUSTERS, LEEFBUURTEN.

In navolging van het onderzoek Labo XX en als voorbereiding van het strategisch ruimteplan voor de stad Antwerpen, werden verschillende ontwerpend onderzoeken. In de potentiekaart werden ruimtelijke parameters gebundeld die het groei- of verdichtingspotentieel in de twintigste-eeuwse gordel concreet in kaart gebracht. De meest bepalende hefboom daarin werd gevonden in de publieke ruimte. Dit leidde tot een integratie van dit onderzoek in Stratenclusters. Dit laatste was een samenwerking met Labo Ruimte (dep. Omgeving en team Vlaams Bouwmeester), die op zich belangrijke input vormde voor het onderzoekstraject Leefbuurten in opdracht van de Vlaams Bouwmeester.

Potentiekaart: ism atelier Stadsbouwmeester/team Ontwerpend Onderzoek (stad Antwerpen).
Stratenclusters: samenwerking Labo Ruimte, atelier Stadsbouwmeester/team Ontwerpend Onderzoek (stad Antwerpen) en afdeling Ruimte (stad Antwerpen)

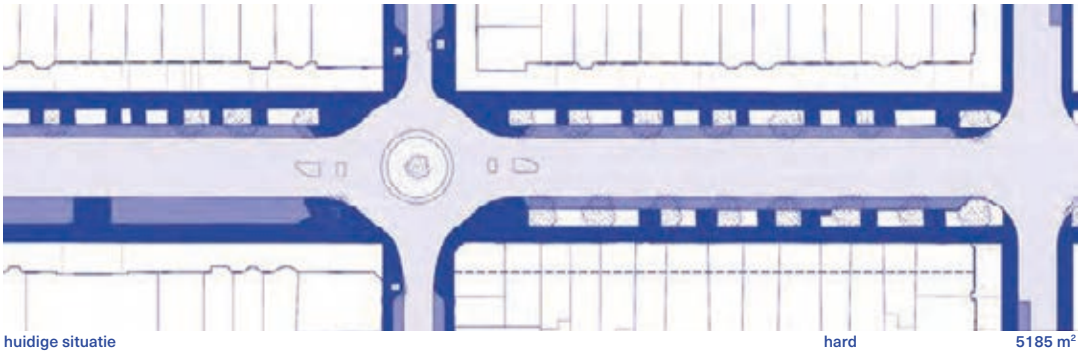
Stratenclusters

fig. 52

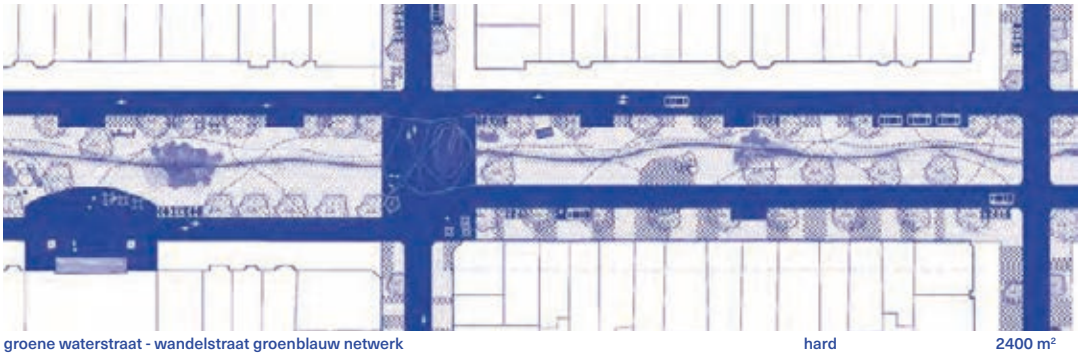
1. Scholenstraat
2. Groene waterstraat
3. Marktstraat
4. Werkstraat
5. Tramfietsstraat
6. Wandelstraat intens

groenblauw netwerk case Deurne

huidige situatie

hard	5185 m²
halfhard	0
zacht	483 m²

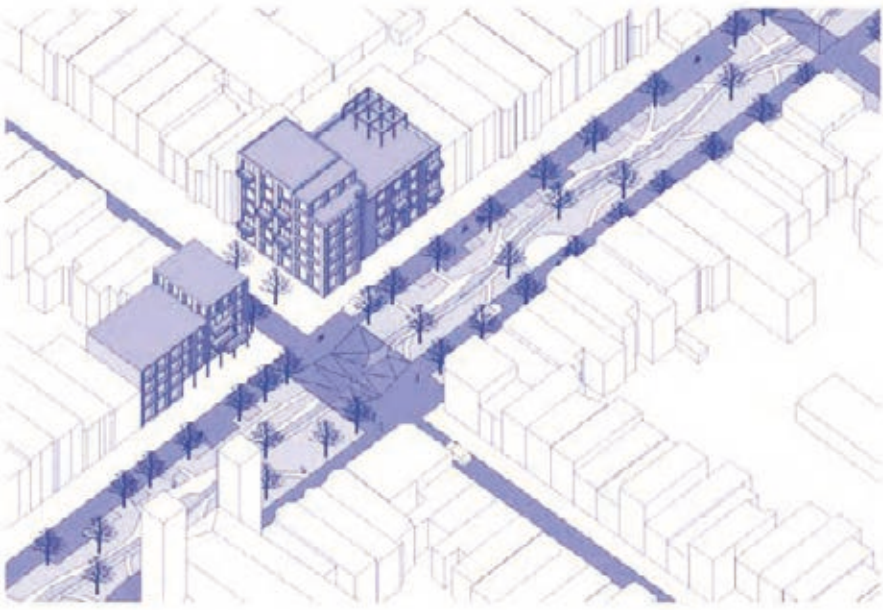

groene waterstraat - wandelstraat groenblauw netwerk
11,4 m² extra groen (zacht) per inwoner

hard	2400 m²
halfhard	544 m²
zacht	2724 m²

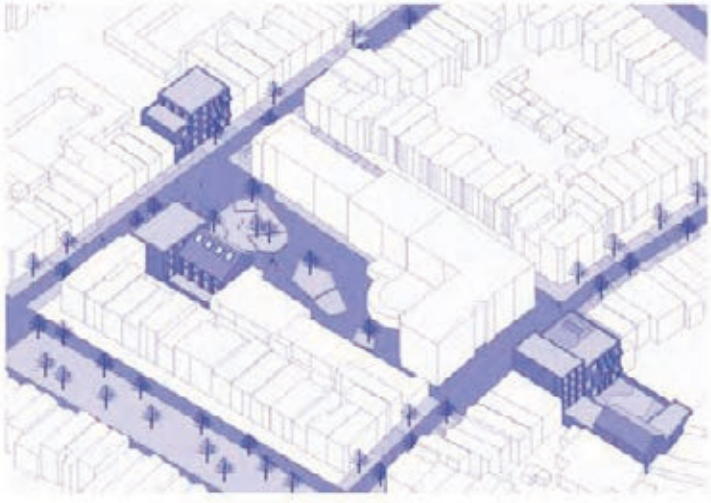
fiche 07 - voorstel

WATERBUFFERING

fiche 08 - voorstel

RUIMTE VOOR KWALITEITSVOL WONEN, PUNCTUELE VERDICHTING DOOR GROTERE CAPACITEIT PUBLIEK DOMEIN

STADSDEBAT

Bouwstenen in de 20ste-eeuwse gordel

VERSLAG

Stadsdebat in kader van
de vernieuwing van het s-RSA

EUROPEAN UNION
European Regional Development Fund

URB ACT

sub urban

STRATEGISCH PROJECT
Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

3. Toelichting potentiekaart: onderzoek naar invulling van bouwblokken

De projectleider voor de invulling van bouwblokken bij stad Antwerpen is Tom Leenders van de dienst ruimtelijke planning. Hij startte de dag met een toelichting over het onderzoek naar een creatieve invulling van de bouwblokken in de rand rond de Antwerpse kernstad, of de '20ste-eeuwse gordel'. Die wordt visueel gemaakt aan de hand van de 'potentiekaart'. Allereerst kregen alle deelnemers bij wijze van opwarmertje de vraag: wat zijn volgens u 10 zaken die leiden tot een aangename, levendige woonwijk? Na die denkoefening startte Tom zijn toelichting.

Hij benadrukte meteen het belang om te verdichten in een rond de stad, zelfs al lijkt de bevolkingsgroei de laatste tijd weer onder controle. Met 'verdichting' bedoelt hij een 'compacte nederzettingsstructuur' of bouwmogelijkheden die méér toelaten op minder ruimte. Maar meer dan op een kwantitatieve oefening om deze groei te kunnen accommoderen, werd de aandacht gevestigd op het creëren van een kwalitatieve woonomgeving. Op die manier past het onderzoek in het actualiseringsproces van het strategisch ruimtelijk structuurplan.

Het onderzoek herontdekt de straat als sterk stedenbouwkundig figuur om de stadsvernieuwing te dragen. Dit potentieel werd verkend aan de hand van generieke en beeldende uitwerkingen. In enkele simulaties werden verwachte transities in mobiliteit (meer fietsen en autodelen) en noodzakelijke verandering in het kader van klimaatadaptatie (minder verzegeling en meer groen) gekoppeld aan aantrekkelijke woonomgevingen.

Tom benadrukte in zijn toelichting ook dat er een duidelijk verschil is tussen de woningvraag en de woningmarkt. Het is van belang dat er een ander woningaanbod wordt gecreëerd, maar ook dat er gezocht wordt naar een ander ontwikkelingsmodel. Daarom werden strategieën voorgesteld die de stadsvernieuwing mee van onderuit of van binnenuit kunnen waarmaken: collectief bouwheerschap en geïntegreerde projecten in het kader van publieke investeringen. Enkele mooie voorbeelden zijn vormen van collectief wonen, scholen met woningen bovenop, of een groot appartementsgebouw met ruimte voor fietsgebruik in de hallen, liften en appartementen.

Door ideeën en ambities die reeds leven uit te werken tot concrete toekomstbeelden, wordt de urgentie voor een maatschappelijke en politiek draagvlak zeer duidelijk.

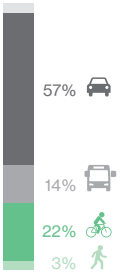

Buurten met lef, buurten vol leven

Inspiratie en ontwerpstrategieën

CASE
Beekstraat, Sint-Joris-Weert (Oud-Heverlee)

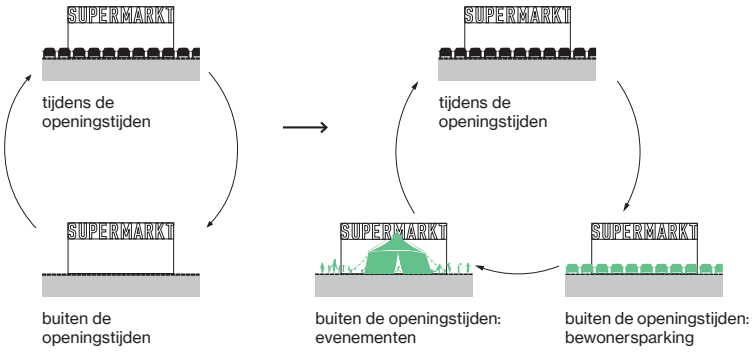
Modale verdeling naar dominant vervoermiddel

Het dorpscentrum van Sint-Joris-Weert heeft een aantal troeven, waaronder enkele fraaie historische woningen en de ligging tussen twee bijzondere natuurgebieden. Het gemeentebestuur heeft de ambitie om de publieke ruimte van de kern op te waarderen en in te richten op maat van kinderen, senioren, voetgangers en fietsers. De kwaliteit van de publieke ruimte lijdt immers onder het doorgaand verkeer dat vooral de Beekstraat overbelast. Bovendien bestaan er plannen om de parking van de supermarkt in het centrum uit te breiden. De supermarkt kreeg hiervoor in 2018 een stedenbouwkundige vergunning. De bijkomende parkeerplaatsen zullen naar verwachting extra autoverkeer aantrekken.

De aanwezigheid van grote supermarkten met grote parkings in kleinere dorpskernen kan sterk bepalend zijn voor de inrichting. Parkings van supermarkten nemen in sommige kernen buitensporig veel ruimte in en bestaan vaak uit één grote verharde zone, die bovendien ongebruikt blijft wanneer de zaak gesloten is. Deze problematiek vereist een visie op parkeren die verder reikt dan enkel de parking van de winkel. Daarbij wordt een afgebakende zone als één geheel beschouwd om voor het hele gebied parkeeroplossingen te zoeken. Zo zouden de parkeerplaatsen van de supermarkt 's avonds kunnen worden gebruikt door de bewoners. Multifunctioneel gebruik in de tijd zou zowel ruimte- als kostenbesparend zijn.[7]

ontwerpprincipe: multifunctioneel gebruik in de tijd

in het behoud en de versterking van de biodiversiteit. Veel gemeenten ondersteunen de aanleg van geveltuintjes, het inzaaien van bloembedden en het planten van inheemse bomen. De inrichting van Leefbuurten kan echter ook worden opgehangen aan de bescherming van bepaalde soorten fauna en flora. Een Leefbuurt wordt dan een biotoop voor een specifiek dier of een bijzondere plant. Zo'n *animal aided design* kan ook worden toegepast in meer stedelijke gebieden.[14]

In dichtbebouwde omgevingen is het vaak moeilijk om ruimte te vinden voor regenwaterbuffering, terwijl de nood daar het hoogst is. Bij zware regenbuien is infiltratie immers quasi onmogelijk, en kan ook de riolering de piekbelasting niet aan. Leefbuurten bieden de mogelijkheid om regenwater een zichtbare plek in de open ruimte te geven.[15] In voormalige beekvalleien of natte gebieden kan er waardevolle publieke ruimte worden gecreëerd door het water zichtbaar te maken en te bufferen. Zo

'Je moet niet ontwerpen voor de dino [de grote parking van de supermarkt], je moet ontwerpen voor de toekomst die je voor ogen hebt. Die dino's sterven op termijn toch uit. We moeten bepalen welke sfeer we willen creëren, welk soort dorp we willen zijn en voor wie we in de eerste plaats willen ontwerpen: zijn dat de bewoners van de gemeente of de mensen die op zondagvoormiddag met de auto naar de supermarkt komen?' Tom Leenders (afdeling Ruimte en Stadsontwikkeling stad Antwerpen)